

Dissertatio inauguralis medica de primis viis ut fonte plurimorum morborum ... / auctor Georgius Theophilus Offterdinger.

Contributors

Offterdinger, Georg Gottlieb, 1737-1783.

Publication/Creation

Tubingae : Typis Erhardianis, [1761]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/xvfe9cd3>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
P R I M I S V I I S
VT FONTE
PLVRIMORVM MORBORVM

QVAM
RECTORE VNIVERSITATIS MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DOMINO
IO. CAROLO LVDOVICO,
COMITE PALATINO RHENI,
VTRIVSQUE BAVARIAE DVCE, rel. rel.
EQVITE AVRATO ORDINIS S. HVBERTI,
PRAESIDE
VIRO EXCELLENTISSIMO AC EXPERIENTISSIMO
DOMINO

PHILIPPO FRIDERICO GMELIN,
MED. DOCT. BOT. ET CHEM. PROF. PVBL. ORD.
SOCC. REG. SCIENT. LOND. ET GOETT. SODALI,
PRAECEPTORE SVO AETERNVM COLENDO,
AD CONSEQVENDOS SVMMOS IN MEDICINA HONORES
DIE 7^a MART. A. MDCCLXI.
HORIS LOCOQVE CONSVETIS
DEFENDET AVCTOR
GEORGIUS THEOPHILVS OFFTERDINGER, *Bablingensis.*

TVBINGAE, TYPIS ERHARDIANIS.

DISSECTATIO IN VENEREIS MORBIS

DE

W. R. I. M. I. S. V. I. S.

VT FORTE

PLURIMORVM MORBORVM

QVAM

LECTIOE VVITATIS MAGNIFICENTIA

ET VVITATIS MAGNIFICENTIA

IO. CAROL. G. V. I. S.

IO. CAROL. G. V. I. S.

IO. CAROL. G. V. I. S.

IO. CAROL. G. V. I. S.

IO. CAROL. G. V. I. S.

IO. CAROL. G. V. I. S.

IO. CAROL. G. V. I. S.

PHILIPPO F. R. I. S.

PHILIPPO F. R. I. S.

PHILIPPO F. R. I. S.

PHILIPPO F. R. I. S.

AD COMPTONVM VVITATIS MAGNIFICENTIA

AD COMPTONVM VVITATIS MAGNIFICENTIA

AD COMPTONVM VVITATIS MAGNIFICENTIA

AD COMPTONVM VVITATIS MAGNIFICENTIA

GEORGIVS THEOPHILVS O. T. I. S.

GEORGIVS THEOPHILVS O. T. I. S.

PROLOGVS.

 ariæ variorum Auctorum circa morborum origines & causas omni tempore fuerunt sententiæ, quas speciatim discutere, vel prolixè refutare huius loci non est. Alii toto cœlo aberrabant, alii propius ad veritatem accedebant. Difficultatem eruendæ veritatis inter alia mox memoranda procul dubio maximam peperit non obseruatum satis ingens in praxi discrimen inter causas morborum proximas, & manifestas siue antecedentes & occasionales. Ita v.gr. quando Methodici strictum & laxum vniuersalem morborum causam, falso quidem & absque omni fere vsu, proclamarunt, proxima subintelligenda; quando vero Stahliani ex diuersis diuersa ætate solennibus hæmorrhagiis, inprimis vero narium, & hæmorrhoidibus maxime adhuc naturalibus, atque in sexu sequiori menstruis, morborum origines deducunt, has eorum causas antecedentes rectius omnino esse volunt. Nimirum, vt fere fit, Medici inde ab initio fere conditæ artis festinanter nimis, altissima quæuis concupiscentes, & nescio quæ sublimia mox affectantes de causis morborum proximis, ingenii vtplurimum figmentis, incertis sæpissime, controuersis, nonnunquam plane ignotis, maximo cum studio, vtut ad curationem proprie nil faciant, philosophabantur, spretis manifestis, in sensus incurrentibus, at-
que

que experientia potissimum & sedula obseruatione peruestigandis, sed maximi in omni re medica momenti, tutissimum semper & optimum curationis tramitem indigitantibus. Nos igitur de proxima parum curiosi, respeximus maxime antecedentes, atque Hippocratem Parentem Medicinæ & Atlantem, quam haëtenus humeris suis sustinuit, ne rueret, inprimis secuti, interque recentiores ill. FR. HOFFMANNVM, qui hanc materiam præ aliis excoluit, has maxime in visceribus chylopœis quæsiuimus, abiecto omni hypothesium splendido fuce & inani ludibrio, peste salutaris alias artis, obseruationibus inprimis & ipsius morbi phænomenis innixi: non neglectis cæteroqui vniuersalibus, theoreticis, & quæ ex certis principiis, nec saltem probabilibus, vel prorsus fictitiis casto ratiocinio deduci poterant: cum generatim in medicina, quantum fieri potest, ratio semper cum experientia coniungi debeat, alteraque ex altera probari. Attendendum tamen semper, ne imaginationis luxurie ad figmenta & fabulas abripiamur, ac laudabili quidem studio & præclaro fane, atque vtinam in vniuersa medicina applicabili, omnia quæcunque phænomena corporis tam sani, quam ægroti ex sola ratione demonstrandi inde a primis principiis, varia demum excogitare diuersaque artificia adhibere coacti simus, atque ita hypotheses hypothesibus cumulemus, quæ dein, si experientiam, & ipsam naturam nunquam mentientem consulamus, vtplurimum falsissimæ deprehenduntur, cum contra, si initium ratiocinationis ab experientia, quæ iisdem sub circumstantiis semper eadem est, & fundamentum omnis cognitionis medicæ, fiat, errare nunquam possimus. Atque potius est, ingenue fateri, quantum sit, quod nesciamus, quam, vt eo doctiores videamur, incautos misere circumuenire. Neque enim empirica ideo est nostra ars & incerta, sed saltem non tota rationalis, vti v. gr. Physica & Mathesis applicata. Necdum licet, vti in Mathesi pura, ex definitionibus & consequentibus inde axiomatibus libero ratiocinii flumine, & vnica, concatenata argumentorum serie, cætera quæuis theoremata deducere, atque adeo totam aliquam scientiam exstruere. Ab ipsa vero, quod in transitu saltem dixerim, mathematica cognitione,

tione, quæ quantitates continuas & discretas dimetitur, atque in calculum reducit, remotissimi adhuc sumus. Sed parum hoc refert. Artifex horologium egregie reparare potest, etsi neque mathematica, neque vel ipsa philosophica machinæ huius cognitione imbutus sit. Ita & nos curamus, & curamus felicissime, etsi neque causas proximas morborum sciamus, i. e. essentias, neque mathematica accuratione determinare possimus quantitatem specificæ labis fluidorum & solidorum, morbique magnitudinem: sed manifestiores saltem secuti, & ad varia excretorum vitia, semper in conspectum produntia, imprimis per alium, sudores, vrinas, sanguinem vena secta missum, hæmorrhoides, menstrua, abscessus &c. & independentes actionum naturalium læsiones attenti, dein ad naturæ vias & operationes medicatrices, sollicitè indagando, quodnam genus excretionis promouere intendat, qualem crisin, seu lysin, quo loco, quoue modo efficere satagat, denique de medicamentorum virtute & effectibus, in huius vel illius indicationis inde formatæ executione obtinenda, ex centenis aliorum experientiis certi, etsi modum operandi nesciamus, ita tandem optato & tutissimo curationis tramite potiamur. Sed e diuerticulo in viam. Fecimus hanc excursionem ob sæculi nostri, & maximi sæpe nominis Virorum præcipitem nimis ingenii abusum, qui inexplibili quadam, & laudabili omnino, maximisque ingeniiis propria cupiditate omnia sciendi, eruendi, enodandi, & systema veritatum mox exstruendi in oppositum seducti sunt. Facile nimis hallucinamur, quando ex fontibus generalibus omnia deducturi eadem generalia, sub iustis limitationibus saltem vera, ad specialia quæque indiscriminatim applicare volumus: vt quando ex theoria triuiali resolutionis inflammationum, antequam ad qualemcunque abscessum peruenire possint, idem in variolis experiri, & eodem modo specificam istam, & ineluctabilem exanthematum ad cutem determinationem auertere conamur. Et quæ alia huius generis exempla plura sunt. Omniaque hæc facile concedi possent, nisi vel male fauste in curatione applicarentur, vel damnosa inde atque erronea in praxi corollaria promanarent. Sed redeamus ad scopum. Addere

potuissimus vniuersim instrumenta generationis: quatenus ex his & visceribus chylopoieticis plerosque morbos originem suam ultimam trahere statuimus. Sed cum & ipsarum partium generationis labes semper cum vitiis chylopœseos coniunctæ sint, (quum omnia tandem a prima coctione dependeant) & ipsa lues venerea nunquam sine socio vitio officinæ chyli, præsertim hepatis sit, & instar reliquorum contagiorum hoc viscus itidem in primis aggrediatur, vt vel ex aphrodisiacis Luisini constat, alii-que veteres recte pridem statuerunt, instrumenta speciei propagandæ inferuientia omisimus. Sed &, quodsi hominum indolem moraliter & consideratius intueamur, & præsertim seculi nostri genium & pathemata dominantia, videbimus sane, rem eodem redire, & miseros mortales, alios ventri magis obedire, alios voluptatibus carnis capi, vti hamo pisces. Pauci enim ex necessitate naturæ, & longæuo senio tandem obdormiunt, sed plurimi intemperantia & luxuriâ præmaturæ mortis causas sibi sensim sensimque parant. Atque hi bini excessus arctissime coniuncti sunt, vnus ad alterum stimulat, vnusque alterum fouet. Utrumque denique partium nerui sunt sensibilissimi, quibus cum reliquis, & remotissimis corporis humani prouinciis intimum est commercium. De themate electo non est, quod multa dicam. Malui aliquod, quod & in praxi, quorsum omnia tandem nostra conamina collineant, vsum haberet. Atqui hoc sane maximi in practicis est momenti & vtilitatis. Quodsi certo scimus, plerorumque morborum causas antecedentes in visceribus chylopoieticis latere, semper etiam in curatione primario ad eadem respiciemus. Atqui hoc in plurimis morbis, quibus ne tantillum quidem commercii cum officina chyli esse credidisses, ostendere allaborauimus. Forsitan & plura noua, nec inutilia, in graui adeo & generali argumento inuenies. Denique monendum, nostram sententiam non esse, omnes omnino morbos ex primis viis deducendos esse, sed plerosque saltem: a potiori enim vbique fit denominatio. Facile nimis in errores & absurditates delabimur, quando ex vnico principio omnia deducere conamur. Scilicet

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,

Ultra quos citraque nequit consistere rectum.

§. I.

Incumbit itaque nobis demonstrare, ut plurimum in primis viis absconditas esse causas morborum. Commode totam nostram tractationem diuidere poterimus in duas partes: quarum prima vniuersalia argumenta affert ex Medicinæ doctrinis generalibus, s. sic dictis Institutionibus: altera specialia ex ipso morborum specialium, quos ex ordine percurremus, peculiari nexu cum primis viis, adeoque ex pathologia & therapia speciali.

§. 2.

Erunt itaque plurimi morbi vel ex primis viis consensuales, vel tralatitii. Scilicet vel neruorum saltem interuentione & commercio ex prima regione reliquas partes infestabunt, materia morboſa in primis viis semper manente, vel ex ipsa colluue materiali chyli specificè vitiati ex primis viis in reliquum corpus aduecta, ibique morbum gignente, enascentur.

§. 3.

Morbus consensualis est, cuius causa antecedens vel procathartica ex alio loco affligit, ac morbus residet. Atque uti plurimi sane morbi nonnisi consensuales, pauci idiopathici, ita consensualium plerique ex visceribus imi ventris consensuales. Maximique sane in praxi est momenti & usus, & totius curationis fundamentum, sollicite ante omnia indagare in quouis morbo, utrum sit consensualis, an idiopathicus? Proxima causa cum sit, quæ morbum proxime efficit, i. e. qua posita morbus etiam ponitur, est ipsa essentia morbi, adeoque morbus in abstracto ipse, neque alio loco, ac morbus, hæere potest. Quilibet adeo morbus specificam causam proximam habet. Est hæc specifica ista labes fluidorum & solidorum, viriumque animalium, a)

&

a) Scilicet, quidquid in corpore humano evenit, partim ex structura, i. e. fabrica & miscela partium, partim ex motu, (cum nulla mutatio in corpore eueniat absque motu) i. e. viribus animalibus, quæ variæ sunt, & vel motibus proprie dictis, vel sensationibus & operationibus animæ inserviunt, motrices proprie dictæ, perceptrices, aliæque his subalternæ, coëtrices, secretoriæ, nutritoriæ, suppuratoriæ, plasticæ &c. explicari

& inde pendentium actionum tam vitium, quam naturalium, & animalium, qua a naturali & sana conditione differunt, quam utinam sciremus! ita enim specificas curationes morbis oppone-
re possemus. Sed quantum distamus ab hoc! Colligitur ex prin-
cipiis anatomicis & physiologicis cum phænomenis morbi com-
paratis. Est adeoque ratiocinium ex collatione diversarum the-
sium Anatomiae & Physiologiae cum ipsis morbi symptomatibus,
prouti hæc inuicem componere, combinare, & intellectui no-
stro originem talis alicuius effectus, qualis morbus est, perspi-
cuam & possibilem reddere possumus, enatum. Facile igitur
patet, quam graues difficultates cum hoc argumentandi modo
coniunctæ sint: & cum res tandem ad vltimas illas subtilitates
physiologicas, neque sensibus, neque experimentis, nisi plerum-
que per ambages & ancipites anfractus, manifestas, probabiles
sæpe saltem, interdum coniecturales, obscuras, plane incogni-
tas, atque ad vltima ista specifica fluidorum & solidorum vitia
redeat, vltro perspicimus, ratiocinium hoc admodum mancum
esse debere, & conclusionem sequi partem debiliorem: adeoque
causas morborum proximas esse valde incertas. Sed nec vsum
habent in praxi. Sunt enim nonnisi effectus ex concursu ante-
cedentium & occasionalium: quum neutra harum morbum per
se pariat, occasionalis non, nisi adfuerit antecedens, neque an-
tecedens actu in morbum erumpat, nisi olim aliquando peculia-
ris accesserit procatharsis. Adeoque remotis ambabus his ma-
nifestioribus remouetur eo ipso proxima, neque peculiari cura-
tione, & indicatione, vt aiunt, curatoria, eget. Sublata enim
causa tollitur effectus. Egregie igitur ignorare possumus causam
mor-

cari debet: adeoque & morbus ipse, qui reuera nil aliud est, quam
vitium aliquod vel in structura, vel in viribus animalibus. Sed
vtraque hæc principia, quibus omnis ratiocinatio de corpore sano &
ægroto superstrui debet, arctissime connexa sunt, & miram sym-
pathiam inter se inuicem habent, ita vt si vnum afficiatur, alterum mox
in consensum trahatur, nec vnquam vtriusque principii vinculum an-
te mortem penitus dissoluitur. Inde deducimus istam autocratiam na-
turæ, & mirificas eius operationes medicatrices, prorsusque stupendos
sibi subueniendi modos.

morborum proximam, & nihilominus morbum curare, * neque sane aliter curare, nisi mediate, causas manifestas tollendo, non proximam ita immediate, vti putant, quæ ipsa effectus est, neque causa. Omnis igitur disquisitio de causa proxima, quoad curationem superflua est. Atque hoc est illustre exemplum infinitæ benignitatis & providentiæ DEI T. O. M. qui, cum artificiosissime, & modo nobis incomprehensibili corpus humanum construxerit, ita tamen intellectui nostro adeo limitato subvenit, vt, quamuis intimam eius structuram & vltima quasi repagula nesciamus, idem tamen ex causis manifestis & simplicibus, ab innumeris morbis & dira morte vindicare possimus. Vnius eiusdemque morbi nonnisi vnica datur causa proxima, e. gr. omnis vomitus seu idiopathici, ex cruditatibus, vermibus &c. seu sympathici, ex calculo renum, felleo, imprægnatione, vulneribus capitis &c. eadem est proxima causa, sed plures antecedentes: & toties vnius morbi, quod non satis notandum, differt curatio, quoties causa antecedens. Causæ vero antecedentes sunt dispositiones morbosæ ad hunc vel illum morbum recipiendum, atque vtplurimum vel hæreditaria vitia, vel ex erroribus circa 6. res non naturales commissis enata. Sed eamus in ipsam rem.

§. 4.

Primæ viæ dicuntur, in quibus aut immediate prima coctio, i. e. chylopoiesis, aut mediate aliquid pro hoc negotio absol- uendo contingit. Sunt adeo universim viscera, quæ alias audiunt chylopœa. Ad primam classem pertinent ipse œsophagus, quem alimenta ore assumpta primo perlabuntur, ventriculus, totus fere canalis intestinorum cum vasis lacteis, horum cister- na, vsque ad ductum thoracicum, ex quo chylus in venam subclauiam sinistram ad sanguinem transit. Ad alteram referun- tur: hepar cum annexa cystide fellea, pancreas, & quatenus fan-

* Ita v. gr. quid nostra refert, vtrum delirii causa proxima inordinatus spirituum animalium motus, an dyscrasia fluidi neruei &c? Sed maxi- mi sane in praxi momenti & vsus, nosse, deliria pleraque ex visceri- bus chylopoieticis consensualia esse. Scil. has morborum causas veras & vtilis existimamus, quæ proxime nobis indignant indicationem cu- ratoriam: reliquas merito non curamus.

sanguinem suum hepati tradunt specificè ita coctum, vt secretioni bilis inferuiat, lien, mesenterium cum vniuerso tractu vascorum suorum, & supernatans omentum. *b)* Vtriusque generis viscera generatim quidem ad negotium chylicationis necessaria sunt: eminet tamen inter omnia potissimum hepar, in quo secretio bilis, liquidi omnium nobilissimi, vt infra probabimus, a quo reliquorum omnium iusta temperies & crasis dependet, in omnibus fere morbis primum vitiiati & vltimo correcti, administratur. Ex hoc igitur fonte tot funesta in reliquo corpore symptomata, myriades morborum, hinc illæ lachrymæ, hæc porta malorum. Demonstrabimus hanc veritatem potioribus argumentis, omnia enim afferre superfluum esset.

§. 5.

Est igitur hæc prima coctio reliquarum basis, vel veterum testimonio ex trito illo canone, vti prima coctio, ita & secunda: vti secunda, ita tertia. E. vti prima, ita & tertia. Dein altero illo: vitium primæ coctionis non corrigitur in secunda, neque secundæ in tertia. Proinde nec primæ in tertia. Sunt hæc primæ viæ prima quasi culina, vti vernacula nostra exprimit, quarum plures dantur in corpore humano. Scilicet præparantur ex chylo stupendo naturæ artificio omnes reliqui humores in diuersis officinis, quæ diuersas quasi constituunt culinas, ab hac primaria omnino dependentes, vti populus a rege. Quodsi fundamentum ædi-

b) Referendum igitur huc totum istud decantatum systema venæ portarum, ipsaque vasa hæmorrhoidalia ob intimam communicationem, quam cum reliquis mesaraicis habent, & quatenus sanguis ex illis non funditur ob plenitudinem iis solis propriam & partialem, sed toti systemati communem, etsi cæteroquin chylicationem in crassis etiamnum intestinis peragi affirmare non liceat. Quin & huc pertinent omnes glandulæ saliuales, ipsaque organa masticationis: quatenus harum partium proba constitutio & functio non parum momenti ad ipsam concoctionem affert. Inde verissime HIPPOCRATES: vt fauces valent, ita & reliquum corpus. Reueraque in omnibus morbis tam chronicis, quam acutis os internum diuersimode affectum inuenimus, si vel solam linguam in febribus quibuscunque allegemus; semperque conii-cere licet, vt saliuæ se habeat, ita & reliquos humores glandularum intestinalium sese habituros esse.

ædificio alicui subiectum male se habet, totum ædificium aut corruat, aut vacillet saltem, necesse est.

§. 6.

Etsi adeoque memorati modo canones simpliciter inuerti non possint, recte tamen ut plurimum ex diuersis humorum secretorum vitiis, sanguinis, vrinæ, sudoris, saliuæ, muci narium &c. ad ipsum sperma, quintam essentiam liquorum corporis humani, atque remotissimum apparenter negotium generationis vsque, ad specifica primæ coctionis vitia concludimus, præsertim in horum affectibus longioribus, rebellibus, & cum diuturniori defluxione coniunctis, vel depositione alicubi materiali qualicunque, in dies augescente, ad sarcomata vsque & polypos, scirrhus, tumores cystiròs &c. & quæ reliqua horum morborum genera sunt cum materia coniunctorum, nec saltem neruorum: generatimque verum est, sanguinis crasin & miscelam nunquam insigne detrimentum pati posse absque malo primario in primis viis existente, & inde ad secundas deriuato: cui quippe iugi quo circumfertur circulo, colatoriisque per vrinas & sudores, ut alia taceam, abunde prospectum est, ut perpetim se despumare possit, nisi massa corrupta quotidie nouis cruditatum accessionibus & chyli specificè vitiati, si vel notabile diætæ vitium non amplius committatur, ex primis viis locupletaretur. Eadem est ratio omnium a sanguine secretorum humorum, utpote qui æque per se non ita facile corrumpuntur, sed labem contrahunt a sanguine: hic vero a cruditatibus ex prima officina translatis: ut adeoque nulla coryza chronica, nulla tussis diuturna cum liberali catarrho pectoris coniuncta, nulla saliuatio copiosior, vel depositio muci amari, tenacis, acris, vel alium quemcunque saporem exhibentis, in os, qualis per noctem ut plurimum hypochondriacis & hysteris contingit, nulli copiosi sudores nocturni, vel vrinarum largior excretio, quæ ideo ex hypochondriis laborantibus imprimis familiaria sunt, nulla scabies, alique tot morbi cutanei non ab externa causa orti, scorbutus &c. imo nulla longa gonorrhæa, vel fluor albus exsistere possit, nisi colluiei primarum viarum debita, vel primario, vel certe accessionibus ex his aucta. Notissimum est, quantum tribuatur sanguini, quoties non morborum accusetur genitrix & fœ-

cunda mater? recte quidem, sed primario a primis viis deducendorum. Pertinentque huc omnes istæ & multiplices cacochymię non solum sanguinis, sed & reliquorum humorum, atque in genere omnes morbi, ex primis viis tralatiui.

§. 7.

Sunt autem illa (§. 4.) nominata viscera innumeris periculis exposita. Primam statim patiuntur iniuriam ab ingestis, ex erroribus diætæ quibuscunque, toties commissis, toties repetitis. Peccare hæc possunt vel qualitate, vel quantitate, vel modo, vel tempore ingerendi. Oriuntur inde variæ cruditates, quas communiter dispescunt in acidas, viscidas & biliosas. Inter errores circa 6. res non naturales, excessus diætæ, & qui circa mentis pathemata fiunt, sunt frequentissimi. Vtrique chylopoiesi laudabili infensissimi. Intemperantia gulæ, quod, si vel rigorosi sanitatis custodes esse nolumus, asserere licet, nostro seculo tanta est, quanta potest esse maxima. Innumera ciborum, ipsorumque potulentorum sunt genera, varietates. Miræ inuentiones in gratiam exaltandi saporis ingestorum & acuendi, qui blandiatur palato in perniciem œconomię totius, impetus paradoxii appetitus excitandi. Plerique homines vel nimium comedunt, vel nimium bibunt. Quodsi ergo corpus humanum machina composita, in qua omnia arctissime sunt connexa, & artificiosissime disposita, mirifice conspirant, ita vt læsio vnius partis totam fere compagem in consensum trahat, qualis quidem est: omnino effectus huius consensus tantus hic esse debet, quantus nullibi in corpore humano, & viscera hæc toties, & fere quotidie inde a primis incunabulis vsque ad sepulchrum violenter affecta inexhaustum morborum fontem subministrant, qui non solum in primis viis subsistunt, sed & materiam suam vltius transferunt, sanguinem vitiant, & reliquos inde secretos humores, sexcentaque hoc modo generant pathemata. *

§. 8.

*) Vid. maxime FR. HOFFMANNI Med. Syst. T. I. capite De Moderatione in victu optima sanitatis conseruatrice. p. m. 371. & T. II. De morborum origine ex copia & vitio ingestorum, aliisque pluribus capitibus.

§. 8.

Mirum quantum consensui huic (§.7.) subuenit structura ventriculi, & reliquorum intestinorum tota membranacea, plenissima vas, neruofissima, sensibilissima. Quin etiam inter partes irritabiles post cor hæc binæ principiores sunt. Concurrunt hic famosa ista bina paria neruorum sympathicorum, magnum scilicet intercostale, & medium, par vagum. Non est, vt, quod ex anatomicis cognitum supponimus, plenam eorum delineationem hic demus: sufficiat notasse, hæc duo paria neruorum esse principalia totius corporis humani, quæ omnia thoracis, abdominis, imique peluis contenta ramificationibus suis innumeris perreptant, sensumque & motum illis conciliant, quæque mirabiles hic anastomoses inter se inuicem subeunt, & notissimos istos formant plexus neruorum pulmonales, cardiacos, stomachicos, hepaticos, mesaraicos &c. & qui reliqui sunt reliquorum viscerum: quæ si addas par quintum istud insigne, seu trigeminum, originem ex parte præbens intercostali ipsi, & tertium sympathicorum, seu minimum, scil. portionem duram nerui acustici, cum quinto itidem communicans, cum omnibus reliquis, ipsarumque extremitatum neruis modo immediatum, modo mediatum ineunt commercium, omniaque adeo viscera tam actionum vitalium, quam naturalium, & generationis instrumenta, organa sensuum, & vniuersim omnes partes corporis humani afficere possunt, & hanc ob causam sympathica dicta fuerunt. Inde proprie consensus primarum viarum cum toto reliquo corpore: inde stupenda earum vis, & tot subitanei vel retrorsum e fonte hoc effectus, atque symptomata spasmodica: vno verbo tot morbi ex vitiis primarum viarum consensuales. Inde est, quod omnes morbi symptomata aliqua primarum viarum coniuncta habeant, præcordiorum maxime, varias horum viscerum affectiones testantia. Inde patet ratio, quare, vti HOFFMANNVS refert, in omnibus fere morbis actio ventriculi, quæ reuera est systematica, videlicet appetentia, digestio, chylicatio vacillet, ac attenta observatio medico-practica doceat, quod ventriculo male habente, vel grauius læso, a quacunque etiam causa id fiat, protinus vniuersum neruosarum partium systema inde offendatur; quo procul dubio permotus fuit acutissimus ille HEL-

MONTIVS, vt animæ sensitivæ sedem in ventriculo collocaret. Quanti momenti hæc sint, & quot non spasmodica in reliquo corpore per consensum pathemata producant, iis persuasissimum erit, qui vel tarditate alui, vel obstructione laborare solent, vel qui perpendunt, quam horrenda symptomata vel vermes, vel flatus incarcerati in intestinis stabulantes, aut ventriculo, sæpe omnem fidem superantia, producere possint.

§. 9.

Delicta in plerisque 6. rebus non naturalibus commissa peculiarem vim in hæc viscera exferunt, & varia mox inibi gignunt symptomata. De diætæ erroribus iam diximus, & facile fuit conicere, quod viscera chylopœa primario afficiant. Nunc de animi pathematibus. Mirum sane, hæc tam propinquam cognationem cum negotio chylicationis, tantumque imperium in nervos huius officinæ habere, præsertim quæ sub amplissima ista tædii qualiscunque classe comprehenduntur, quantum quidem ex plurimis morbis inde natis & symptomatibus, quæ in primis viis mox sub ipso insultu progignunt, concludere licet. Nimis longum foret, omnia hæc figillatim recensere, cum notissima sint, si vel vnicum istud phænomenon adducamus, omnes affectus, ipsosque lætos excedentes, appetitum & digestionem prostrernere, & sine dubio supponere nobis liceat, quemlibet propria & frequenti experientia hac de re conuictum fuisse, cum nemo non singularem aliquem dominantem affectum, familiarem & domesticum quasi habeat. vid. ill. FR. HOFFMANNI Med. rat. Syst. T. I. L. II. cap. I. de animæ conditione motus vitales vel conseruante, vel destruyente. Omnino vero vix dici potest, quam funesta mala vel nimius mœror, tristitia, curæ &c. vel maxime omnium ira suppressa, quatenus in hac duo affectus concurrunt, primo ira bilem præprimis affligens, dein tædium insigne ex necessaria suppressione iræ, e directo sibi contrarii, visceribus chylopœis inferant. In genere nunquam satis mirandum est commercium, & omnem captum humanum excedens operationum & facultatum animæ cum primis viis, ad deliria vsque chronica acutaque, & plenariam mentis perturbationem. Tyrannicum primarum viarum in animam imperium, fere dixerim, excelsa hominis maiestate indignum!

Adeo

Adeo indignis carceribus cohibetur anima mundi representatiua, maximum hominis ornamentum, quo alias omnia sibi subicit, & totum terraqueum nostrum gubernat globum!

§. 10.

Inter 6. res non naturales refertur porro aëris varia temperies, & inde consequentes anni & tempestatum vicissitudines. Atque vti hæc perpetuo corpus humanum afficiunt, & frequentissime itidem affligunt, ita singularem etiam vim in viscera chylopoiesi destinata exserunt, quod infra patebit, ubi de tempestatibus anni atrabilariis sermo erit. Optime hic addere possemus contagia, quæ eodem modo specifica vi in primas vias agunt, iisque labem affricant. Probant abunde iecinorosi, qui, ut **AETIVS** monet, morfu canis rabidi omnium facillime afficiuntur, ita etiam febribus malignis contagiosis, ipsaque peste, prouti etiam hunc, aliorumque venenatorum animalium morsum icterum facile sequi constat: contagium dysentericum, & omnes reliqui morbi contagiosi probant idem, vti infra ex eorundem symptomatibus perspiciemus.

§. 11.

Facile quilibet perspiciet, quanti momenti hoc argumentum (§. 9. 10.) sit. Scilicet cum ex his 6. rebus non naturalibus communiter morborum origines deducamus, & hæc primario in viscera chylopoietica maxime agant, atque ibi varias affectiones progenerent, necessario etiam ex his indicationes curatorias petimus, quas apte nobis subministrant, & morborum plerorumque genesin luculenter ex hoc fonte deriuamus.

§. 12.

Ex his præmissis facile iam sequitur principalis ista & maximi momenti thesis: scilicet in omnibus fere morbis hepar maxime affici, * & bilem primario peccare & specificè. Satis probat hoc vel sola excrementorum conditio, & modus excernendi, in omnibus affectibus vtcunque vitata, in variis variè. Abunde enim constat, horum colorem & odorem

* Cuius peculiaris prorsus attributa v. maxime in **BOERHAV.** Inst. med. 1740. §. 350. descripta.

a bile dependere. Sed eius vsus longe vltterius se extendit. Est inter liquida primarum viarum chylopoiesi perficiendæ destinata haud dubie nobilissimum. Duplex datur, altera hepatica, temperatior, saporis non vsque adeo amari, neque flauedinis adeo saturatæ, copiosior multo, continuo in intestina destillans, altera cystica, amarissima & reliquis qualitatibus multo magis excedens. Utraque * accedit chymo in duodeno, ventriculo quasi succenturiato, multo ampliore reliquis tenuibus, atque vtut paruo, tribus tamen flexuris gaudente, vt facilius moram hic neceret chymus, & a bile plenarie subigeretur. Secundam principalem, priori potiore, mutationem hic patiuntur alimenta, chymusque rudis, indigestusque, alienis nondum satis commixtis & inter se solutis abundans, recoquitur, denuo digeritur, cruda resoluuntur, atteruntur, subiguntur, aliena miscentur, vno verbo chymus in massam similem, secretioni chyli quam proxime aptam reducitur. Bilis enim tam a spiritu vini, quam aqua soluitur, indolis est saponaceæ & lixiuæ, hinc aquosa cum oleosis commiscet: vniuersale adeo menstruum cuiuscunque generis ingestorum constituit, quo diuersa heterogenea, vti resinosa, salina, spirituosæ, acida, & quæcunque aliæ acrimoniæ a temperie humorum nostrorum blanda, vtplurimum aquosa, gelatinosa, discedentes, adeoque nunquam in succum & sanguinem conuertendæ, soluuntur, domantur, franguntur. Virtutem habet incidendi, resoluendi, abstergendi. Acidum chymi eneruat, flatus dissipat, & præsentissimum est anthelminthicum, sine cuius vitio vermes enasci impossibile est, hoc vero præsentè facillimum. Balsamus est naturalis, amior corpori humano, quam aloë & reliqua, quibus cadauera alias a putredine

* Copiam vero bilis quotidie in duodenum descendentis non minimam esse, suadet amplitudo secretorii organi, ductus excretorii, toties quam saliales, maioris: morbi, in quibus solius cysticæ bilis vnciæ quatuor quotidie per vlcus lateris effluerunt. v. Prim. lin. Physiol. ill. HALLERI p. m. 451. BORELLVS quauis hora aliquot vncias defluere volebat. Ceterum de omni hoc argumento v. FR. HOFFMANNI binæ dissertationes: de bile medicina vniuersali & veneno corporis humani & de duodeno multorum morborum causa.

dine vindicantur. Ob amaritiem insigniter roborat, reliquasque huius generis medicamentorum præclaras obtinet virtutes. Leni suo stimulo motum peristalticum, cui mutato tantum non omnia primæ officinæ vitia alias tribuuntur, adiuuat, accelerat, conseruat, intestinaque ad deiectiones irritat, sine quo excrementa in corpore nostro relinquerentur, & grauissima ferrent incommoda. Bilis itaque primarium momentum ad chylicationem affert, a qua reliqua corporis humani negotia, sanguificationis, & reliquarum ex sanguine secretionum dependent: cui adeo omnes cæteri humores iustam suam constitutionem & crasin debent. Hinc est, quod diximus, primo vitari & vltimo corrigi: quam primum enim fæces naturales euadunt, (neque naturales euadere possunt, nisi chylus etiam naturalis sit, adeoque & reliqui humores) æger restituitur, ea quidem proportionem, qua hæc ad naturalem conditionem semper magis accedunt. *

§. 13.

* Recte igitur in bile fomitem plerorumque morborum quærimus. Idque vel in vulgus notum, bilem hac de causa in omnibus fere affectibus accusans, & nescio cuius venenatæ indolis arguens, distincteque sapius ad sensationem suam prouocans, nimiam, vel deprauatam bilem se habere, quam ideo eliminandam vult: Communisque est agyrtarum tantum non in omnibus morborum historiis, iis relatis, vel ipsis cauillantibus vera, responsio, quam de causa consulti in promptu habent: deprauatam bilem ægrum coquere. Neque mirum, tot tantosque morbos ex vitata quomodocunque bile & læsis inde functionibus viscerum officinæ chyli enasci, cum verissimo HIPPOCRATIS effato, per quæ viuimus & sani sumus, per eadem etiam ægrotemus. Neque euphoria vomitoriorum tanta esse posset, quanta quidem stupendis exemplis obseruatur, nisi hoc modo radix morbi, & prima quasi stamina vnico impetu euellerentur, vel saltem naturæ miris modis succurreretur, ita vt tempestiue data in variolis hæsitantem ptyalismum resuscitent, ipsas variolas hæsitantes felicissime expellant: in febribus intermittentibus typum irregularem efficiant regularem & dilucida interualla: in febribus acutis non necessario exanthematicis ipsa exanthemata avertant. Ita in omnibus malignis si non vomitus, saltem alui colluies multis modis corrupta & foetidissima reddi solet. Hæc si præmissio vomitorio per rhabarbarina aliquot diebus exhibita promouetur, æger semper melius habet, minusque delirat: retenta eadem colluie grauiora omnia sunt, & petechiæ sæpe succedunt; & quæ reliqua huius rei admiratione dignissima exempla sunt infra occursura. Huc pertinet etiam per-

C

quam

§. 13.

Concurrunt quoque ad generationem bilis omnia viscera chylopoëa. In hepate, primario imi ventris viscere, & maximo corporis humani fecernitur, & partim continuo in intestina depluit, partim in cystide sua propria asseruatur ad vsum, non exiens, nisi a ventriculo cibus pleno, sapienti naturæ instituto, expressa, vt chymum perficeret, reliqua vt lien, omentum, ventriculus, intestina, mesenterium, vnumquodque suam symbolum ad eius genesin confert: vena enim portarum sanguinem ex his visceribus omnibus ad hepar deducit, ex quo bilis præparatur. Neque vllum reperitur animal, quod tam præstanti fluido careat.

§. 14.

HELMONTIVS olim & SYLVIVS plura iam in hanc sententiam protulerunt. Posterior quidem ex triumviratu suo humorum, bilis, pituitæ, & succi pancreatici, eorumque iusta temperie, mixtione, clementique efferuescentia totius œconomix non solum vitalis, sed & naturalis rationem deduxit: etiam in eo reprehendendus sit, quod in gratiam hypotheseos suæ pancreaticum laticem acidum, & bilem pure alcalinam, sponte quidem assumpserit. Sunt enim, vt reliqui nostri succi, indolis admodum temperatæ, mediæ, vt terminum huc transferam a salium ista denominatione: neque in bile, qualis in corpore nostro reuera est, & sana, vel purum alcali deprehenditur, vel sulphureum principium adeo euolutum, vti quidem igne chymico demonstratur,

quam notabilis iste aph. 15. HIPPOCRATIS sect. VI. a diuturno alui profluvio detento vomitus sponte superueniens alui profluvium soluit. Ita maximi sæpe morbi vnico vomitorio, vel in herba statim suffocati sunt, vel per omnem decursum mire leuati. Sed bilis vsum & vim præclare etiam cognoscere possumus ex ictero, vel qualicunque alia causa illius transitum in intestina denegante. Adest in illo aluus adstricta cum fæcibus albis, torminibus & flatulentis, anxietas præcordiorum, nausæ, vomitus, appetitus prostratus, cardialgia: quin & alias sub pertinacis nimis ductus cholidochi obstructione, grauissimæ ventriculi & intestinorum constrictiones, imo conuulsiones obseruatæ sunt. Inde etiam tot morbi, quibus aliquid icterici accedit: inde idem icterus tot morborum vel solutio, vel vicissim tristis sæpe causa.

stratur, quamvis non negarim, propius ad alcalinorum naturam accedere, quam acidorum.

§. 15.

Ipse diuus HIPPOCRATES, vti fuit obseruator solertissimus & sagacissimus, ita non potuit non stupendam hanc bilis in corpus humanum vim detegere, originem ideo sanitatis, morbi, vitæ & mortis Lib. d. Affect. & L. I. de Morbis c) ex eadem & pituita deducens, diuersaque reliquorum secretorum vitia, quo magis vel ad colorem flauum, vel nigrum bilis, vel saporem amarum accedebant, vel qualemcunque bili analogam qualitatem simulabant, ad eandem referens & diiudicans, vti vrinæ, muci aurium, linguæ, oris, asperæ arteriæ, saliuæ, sputi &c. quamvis alibi L. de nat. hom. d) sanguinem addat, quas binas sententias vero, vtut primo intuitu contradictorias facile reconciliare licet, si supra §. 6. notata perpendamus.

§. 16.

Binas igitur has bilis species tam in statu naturali, quam præternaturali assumebat HIPPOCRATES: atram vero insensissimam iudicabat. Ita v. g. aph. IV. 22. e) asserit: morbis quibusvis incipientibus, si bilis atra, vel sursum vel deorsum prodierit, lethale; & circa finem morbi: aph. IV. 23. Quibuscunque ex morbis acutis, aut ex diuturnis, aut ex vulneribus, aut aliter quocunque modo extenuatis, bilis atra, vel qualis sanguis niger, prodierit, postridie lethale: quid quod aph. VII. 68. omnia cruda, quæ deorsum secedant, ab atra bile esse asseuerat, ita quidem, vt si plura, maior sit morbus, si pauciora, minor. Ad-

damus

c) Vid. etiam LE CLERC hist. de la Medecine p. m. 143. 144. & sqq.

d) Ita vero I. C. CHARTER. Tom. III. p. 110. habet: Corpus hominis habet in se sanguinem & pituitam & bilem duplicem, flauam nempe & nigram: & illa ipsa constituunt naturam corporis, & ob hæc dolet, & sanum est. Sanum quidem est maxime, quum hæc moderatum inter se tum facultate, tum copia temperamentum habuerint, & maxime, si permista fuerint: dolet, autem, vbi horum quidpiam vel parcius, vel copiosius fuerit, aut in corpore separatum, nec reliquis contemperatum &c.

e) Notandum, quoties non aliam editionem expresse nominamus, opuscula aphoristica semeiotico-therapeutica VIII. HIPPOCRATIS, Basilæ 1758. à ZWINGERO edita, subintelligenda esse.

damus vnicum adhuc inter multa reliqua L. I. nat. hom. CHARTER. Tom. III. p. 147. Atra bilis omnium, qui corpori infunt, humorum glutinosissima est, & sedes diuturnissimas facit.

§. 17.

GALENVS dein, optimus HIPPOCRATIS interpres, quatuor differentias condidit atræ bilis L. de humor. CHARTER. 151. Una est ex sanguinis fæce, (quæ ei proprie succus vel humor melancholicus audiebat in toto sanguine dispersa) altera ex bilis flauæ exassatione (proprie in cystide fellea residens, & ex hac in ventriculum & intestina deferenda, nonnunquam etiam in viscera chylopoieseos impacta & generationis organa. v. HIPPOCR. de de mulier. morb. L. II. cap. LXVIII. CHARTER. T. VII. p. 831. quum mulier caput, sinuiput & ceruicem dolet, & vertigo ob oculos versatur, & mœsta est, & urinæ nigræ, & similia ex vtero feruntur, & anxietas & animi mœror detinet, bilis atra in vteris inest) tertia bituminosa, quod bituminis instar splendeat, (acris, erodens omnia, omniumque pessima, præsertim si turgat, quam tum nominabat etiam exactum atræ bilis humorem) quarta autem sanguinea, αἷματώδης, quæ proprie bilis non est. Sed mittimus, quæ veteres de hac materia philosophati sunt, ob defectum cultioris Anatomiae & Physiologiae nonnunquam erronea. *

§. 18.

Sed dantur adhuc multæ aliæ bilis species, quas veteres notarunt, non minus degeneres & periculosæ: v.g. viridis, porracea, æruginea, lurida, liuida, rutila &c. in diuersis affectibus occurrentes. Ex hac ratione iidem etiam pro diuersis indicationibus adhibebant medicamenta cholagoga, melanagoga, & denique panchymagoga, quatenus sc. repetita alui euacuatione corpus humanum omnibus denique humoribus noxiis exhauriri possit.

§. 19.

Notandum insuper, HIPPOCRATEM omnes hos, qui utcunque

* Qui plura nosse vult, adeat GALENUM de atra bile. SVVITEN. Comment. in BOERHAV. aph. Cap. de Melanch. & LE CLERC. hist. de la Med. p. m. 680.

cunque ex his visceribus laborassent, nominare atrabilarios seu melancholicos, hepaticos, splenicos, cholericos siue biliosos &c. quos nostris temporibus generatim duabus istis amplis classibus hypochondriacorum & hæmorrhoidariorum comprehendimus, præclarasque & innumeras in omnibus fere paginis & affectibus de illis prognoses dedisse. Atque vt aliqua tantum adducamus exempla Hippocratica, aph. VII. 40. mirum hoc effatum habet: si lingua ex improviso impotens fiat, aut aliqua corporis pars siderata, melancholicum, i. e. atrabilarium, hoc ipsum fit: atque aliud non minus admirandum, stupendam primarum viarum vim luculenter demonstrans, morbosque, quos omni commercio cum illis liberos crederes, ex iisdem deducens; aph. VI. 56. quando ait: Morbis melancholicis adhæc periculosi sunt humorum decubitus, aut corporis siderationem, aut conuulsionem, aut insaniam, aut cæcitatem significant. *

§. 20.

Ipsæ anni & tempestatum mutationes nescio quam arctam cognationem cum negotio chylicationis, & vim peculiarem prorsus in eandem habent, aërque, pulmones alias primario afficiens, decantata hæc viscera certis quibusdam temporibus præprimis affligere consuevit, aliis non. Inde veterum sic dictæ tempestates atrabiliaræ, circa & post solstitia, inprimis hyberna ingruentes, quoniam ex hepate vel bile laborantibus præcipue infesta esse deprehenderunt. Et obseruare licet, omnia fere metastatica ex primis viis vitia his temporibus vel redire vel augeri. Idem f) tempestas pluuiosa & australis facit. vid. Diss. egregia de Metastasi Argent. habita 1759. inde scholæ Stahlianæ recte toties

* Elegantissimum est caput Præd. II. de lienibus magnis, i. e. obstructis, scirrhis, vel qualicunque modo in tumorem sublati, vnde gingivarum vitia, graueolentiam oris, hæmorrhagias narium, vlcera crurum, fordida, tumores palpebrarum inferiorum, imo hydropem ipsum oriri asserit. Sunt adhuc sexcenta alia in omnibus fere paginis HIPPOCRATIS oracula, pertinentque huc omnia ista capita specialia de quibuscunque imo ventre laborantibus cuiuscunque tituli, & quotquot sunt viscerum chylopoieticorum affectibus.

f) HIPPOCR. aph. III. §. 11. — 13 & 15. — 17.

toties suspecta æquinoctia, maxime autumnale: nam aph. III. 9. in autumnno morbi acutissimi & perniciosissimi omnino, ver *g*) autem saluberrimum & minime exitiale. Atra enim bilis autumnno & plurima & fortissima est, de nat. hum. XIV. 1. 5. atque aph. III. 10. autumnus tabidis malus, & aph. VI. 55. podagrici morbi vere & autumnno mouentur ut plurimum. aph. III. 22. autumnno & febres quartanæ, *b*) & erroneæ, & lienes & hydro pes, & tabes & urinæ stillicidia, & lienteria, & dysenteria, & coxæ dolores, & angina, & asthmata, & voluuli, & epilepsia, & infania, & melancholia, & multi ex æstiuis morbis. Verè quidem ibid. aph. 20. infania & melancholia & epilepsia, & sanguinis fluxiones, & angina, & grauedines & raucedines; & tussis, & lepræ, & impetigines, & vitilignes, & pustulæ ulcerosæ plurimæ, & tubercula, & articulorum dolores. Ut adeoque circa hæc anni tempora, atrabilaria dicta, & plurimi morbi moueantur & exasperentur, atque omnes labe horum viscerum qualicunque affecti peius habeant.

§. 21.

Et quid aliud sibi volunt denominationes istæ morborum: melancholia hysterica, hypochondriacæ, atrabilaria, tussis hypochondriacæ, phthisis hæmorrhoidalis, urinæ biliosæ, splenica, cephalalgia hysterica, hypochondriacæ, apoplexia atrabilaria, angina hysterica, hypochondriacæ, asthmatis stomachici, hypochondriaci, hysterici, nephritidis hysterica &c.? Responderes forsan, hæc nonnisi species quasdam quorundam morborum denotare, qui originem suam his natalibus debeant, quibus totidem, & plures longe aliis causis debiti opponi possint: sed neque aliud euincere volumus, quam ipsum Auctorum assensum in parte

g) Scilicet iam constans, ubi, ut ibidem dicit venerandus senex, si tempestiue tempestiua reddantur, constantes & iudicatu faciles fiunt morbi, in inconstantibus autem inconstantes & difficiles iudicatu. Ineunte enim verè inter tot vicissitudines tempestatis plurimos morbos grassari, præsertim circa æquinoctium, communis omnium obseruatio docet, & maxime febres malignas.

b) Quartanæ æstiuæ plerumque fiunt breues, autumnales vero longæ, & maxime quæ prope hyemem incidunt. aph. II. 25.

parte faltem aliqua huius thematis, vbi in phænomena morbi attentiores euidenter ex iisdem in hanc viam adacti sunt. Id enim proprie nobis incumbit demonstrare, quod hætenus disputauimus, multo latiore & vniuersaliorem esse huius theorematis extensionem, quam ad istas faltem morborum species: etsi vicissim negandum non fit, alios aliis luculentius originem suam ex imi ventris affectibus ducere.

§. 22.

Si ad Semioticam examinemus assertum nostrum, neque hæc Medicinæ pars abundantibus, & minus firmis nos destituit argumenti nostri stabiliendi rationibus. Uti enim HIPPOCRATES Coac. fine, aliisque locis alui recrementum purum secedens omnes febres acutas soluere verissime ait cum sudore, idemque in omnibus morbis certum signum sanitatis infecuturæ est, (quod & idem generatim Prænot. 61. in iudicationem eunte morbo asseuerat,) atque vniuersim plurima bona i) signa ex visceribus chylickationis colligi debent, ita e contrario non solum pleraque mala, omnia fere maligna, sed & lethalia, & subito lethalia ex iisdem rectissime petuntur.

§. 23.

Atque vt aliqua tantum adducamus ex signis bonis, quæ diuus senex notauit, etsi in statu sano vel mutata in melius constitutione plurima semper & potiora ex hoc capite coniuncta sint, aph. II. 35. habet: in omnibus morbis, quæ partes ad vmbilicum & imum ventrem sunt, crassitudinem habere melius est, valde autem tenues eliquatas ipsas habere malum. Huc pertinet Prænot. 63. in omni morbo ventrem mollem esse & mediocriter extumescere conuenit. Cum contra Coac. 119. in præcipiti morbo capitis dolor, & præcordia reuulsa, nisi sanguis ex naribus profluat, ad phrenitidem deueniant, & Coac. 51. in homine moderato ferox & audax responsio, & vox acuta malum portendunt, iis præcordia intro trahuntur & tendunt. Ita in genere asserit Coac. 279. præcordia sine vlllo doloris sensu æquabiliter mollia esse

i) Ad quæ pertinent etiam omnes & innumeræ crises ex alui maxime profluuiis, vomitibus, dysenteriis, hæmorrhoidibus, ictero &c.

esse oportere. Cum contra ibid. 279. 280. inflammatione tentata, aut inæqualiter affecta, aut dolore vexata, non contemnendæ ægritudinis notas præ se ferant.

§. 24.

Inter signa mala inferius plurima occurrent in morbis specialibus: afferemus tamen nonnulla & hic. Ita HIPPOCRATES habet: aph. VII. 6. in morbo diuturno appetitus prostratus & meracæ deiectiones malum, aph. IV. 65. in febribus circa ventrem æstus vehemens, & oris ventriculi dolor, malum. Præd. I. 8. Relicti in præcordiis æstus cum febre, in qua totius corporis habitus perfrigeratur, malo sunt. ibid. 21. in biliosis & sinceris deiectionibus spumosa efflorescentia malo est, iis præsertim quos antea lumborum dolor, vel desipientia vexauit. ibid. 37. Surditas cum vrinis prærubris non subsidentibus & sublimamentis mentis emotionem minatur. Quin etiam malo est ex morbo regio fatuitas aut stupiditas. His quidem vox deficere solet absque sensuum læsione. Quin & alius nonnunquam affatim prorumpit. ibid. 41. ubi alius intercepta est, & arcte conclusa, paruaque & nigra caprarum stercorebus similia, nec nisi coacta emittit, hoc casu sanguis e naribus erumpens periculo est. ibid. 79. vomitiones exiguæ, biliosæ malo sunt, tum vero potissimum, si perui-gilio conflictentur ægri. ibid. 81. in febribus ardentibus cum aliqua summi corporis perfriktione ac egestionibus, aquæ similibus & crebris oculorum peruersio & distortio malum significat. ibid. 83. Ex lumborum dolore ad os ventriculi recursiones cum febre, horrore, multorum tenuium & aquosorum vomita, delirio, vocis defectio, eæ in nigrorum vomitionem desinunt. Coac. 316. post nigrorum vomitionem mori dicit. Quam horrenda hæc inde symptomata, deliria, vocis defectio, &c.! Ita etiam paulo post præcordiorum dolores in febribus cum loquendi impotentia, si sudore non soluantur, malignos esse ait: Hosque lumborum dolores, moliminum hæmorrhoidalium, irritorum sæpe, testes, HIPPOCRATES non vno loco damnat. v. g. Coac. 310. Præd. §. 69. Coac. 318. 323. 560. 607. imo lethales etiam dicit Coac. 108. 316. 317. & stupendæ obseruationis exemplo ex iisdem prædicit 1) alui fluxum, Coac. 19. & 291. 2) secessum nigrum, Coac. 315. 3) con-

3) conuulsiones, ipsasque mentis emotiones. Præd. I. 106. ibid. 118. Coac. 313. 4) tympanitidem, Coac. 304. aph. IV. 11. 5) icterum, Coac. 325. 6) funestam phrenitidem, Coac. 179. imo etiam 7) suppurationem alicubi locorum, Coac. 108. 8) phthisin, vel vlcus vteri futurum olim aliquando. Coac. 324. *

§. 25.

Inprimis vero memorabiles sunt quatuor istiusmodi aphorismi, quos operæ pretium erit hic enarrare. Agunt de effectibus ab hæmorrhagiis nimis, & vicissim purgatione nimia, vel ileo, quem HIPPOCRATES vocat, stupendis, mirifice inter se conspirantibus. 1.) aph. V. 3. a sanguine multo effuso conuulsio aut singultus superueniens malum. Cur conuulsio & singultus pari passu ambulant? 2.) aph. VII. 9. a sanguinis fluxu conuulsio aut delirium, malum. Cur conuulsio aut delirium? 3.) aph. V. 4. purgationi immodicæ conuulsio aut singultus superueniens, malum. Anne perfecte paralellus cum primo? 4.) aph. VII. 10. Ab ileo aut vomitus, aut singultus, aut conuulsio, aut delirium, malum. Anne perfecte paralellus non solum cum secundo, sed & cum omnibus reliquis? Anne stupenda hæc sunt, stupendam horum viscerum vim testantia? Anne omnia hæc symptomata verissime ex primis viis consensualia? **

§. 26.

* Talia adhuc in Hippocraticis innumera, v. gr. aph. IV. 47. 62. 66. V. 34. VI. 16. 44. 56. VII. 10. 22. 3. Præd. I. 3. 53. 60. 62. Prognost. 30. Sect. VI. tota, de signis mirandis ex præcordiis agens, & Vta in fine. item X., quæ de vomitibus tractat, & potissima pars XII. item 151. 118. 102. Præd. I. 12. 10. 13. 17. 31. 36. 38. 78. 99. 106. 108. 125 - 127. 156. Præd. II. 142. 136. Sect. XXX. & XXXI. Coac. 36. 64. 39. 44. 62. 51. 53. 55. 57. 67. 69. 76. 77. 81. 86. 88. 91 - 97. 102. 103. 106. 108 - 110. &c. sexcentaque alia in sequentibus, vt sola capita de hypochondriis, de lumborum affectibus, de hæmorrhagiis, quas vtplurimum ex vitiis viscerum imi ventris oriundas esse infra ostendemus, de hepaticis, dysenteria, lienteria, vomitibus, & insigne illud de alui deiectionibus attingam, vti vicissim Præd. I. 50. generatim asserit, aliisque locis, aluicrementa, si in spumosa & sincera desinant, mali incrementum significare, & ibid. 93. speciatim in sopore affectis ægris spumantibus prodeuntibus deiectionibus febrem acutam ingrauescere.

** Plura adhuc analogia his talia oracula addere possemus, quæ si cum illis, aliorumque morborum symptomatibus conferre vellemus, in

§. 26.

Haftenus de signis malis. Sed lethalia easdem causas habent plurima, e. gr. aph. V. 14. a tabe detento alui profluuium superueniens lethale. aph. VIII. 17. Morituris signa (sc. antecedentibus proposita) fiunt manifesta, & ventres attolluntur atque inflantur; ut plurimum tumor hic ventris quasi tympaniticus prodromus est mortis. Progn. 83. Quodsi eodem vomitu omnes hi colores reiiciuntur, (i. e. porracei, liuidi, nigri) id exitiale est admodum. De atra bile lethi signo supra diximus. Coac. 330. a sanguinis eruptione nigrorum per aluum egestio, malo est, quin & prærubræ ac æruginosæ deiectiones damno sunt, quibus eiusmodi sanguinis eruptiones quarto die contingunt, (quas passim HIPPOCRATES damnat) tandem sopore & conuulsione conflictati moriuntur, prægressis nigris deiectionibus, & ventre in tumorem sublato. Sed sunt adhuc longe plurima, quæ referre nimis amplum esset. Ita sopor & delirium perpetuum cum dolore præcordiorum absolute lethale: fæces & vrinam clanculum elabi plerumque lethale, præsertim si expergefactus æger nullius a deiectione stimuli recordetur. Ita in febribus acutis præsertim malignis præcordia dolentia, ad contactum mollia, sed homine soporoso, lethalia, & absolute lethalia, si simul dura, introrsum ducta, tensa, æstuosaque fuerint, ægerque dolorem ex contactu, sopore interim non excitatus, facie saltem testetur, respiratione etiam ex pressione hypochondriorum quasi intercepta, & in tussim vel singultum abeunte: quod mortis genus pluribus aliis morbis quoque commune est. Ibidem singultus cum sopore lethalis.

§. 27.

Neque hoc sufficit: ipsæ etiam mortes subitaneæ plurimæ, instar perniciosorum istorum morborum, apoplexiæ, catarrhi suffocatiui, contingentes, ex hoc fonte oriuntur. Dabimus aliquot exempla. Coac. 286. Oris ventriculi dolor seniori crebro adueniens repentinam mortem denunciat. ibid. 317. Lumborum

ac

causis morborum eruendis insignem lucem præstare possent, & meditationibus vltioribus amplissimam materiam offerre.

ac tenuioris intestini diuturni dolores, & circum præcordia labores, in ægris vna cum febre cibum fastidientibus, eos dolor intensus ad caput progressus, non sine conuulsionis specie celeriter interficit. idid. 72. Oris ventriculi dolor cum præcordiorum contensione, atque etiam capitis dolor, malignum quidpiam & suspiriosam affectionem denotat, in his certe attendendum, num derepente moriantur? atque eiusdem fere argumenti, Coac. 374. in angina laborantibus citra iudicationem præcordii dolor cum impotentia & torpore obueniens, latenter necat, etsi admodum moderate habere videantur, item Coac. 638. Ex diuturno ventris affectu vomentibus, biliosis, cibum auersantibus, copiosus sudor obortus cum repentina virium impotentia lethalis. Ita etiam in febribus malignis quibusdam maculosis, petechialibus, erysipelaceis, mors cum hypochondriis reductis & duris plerumque subitanea & instar lethalis & præcipitis animi deliquii observatur, postquam vno alteroque die ante mortem plane resipiscences ad se redierint. Ita asthma hæmorrhoidale sæpe mortem subitanæam per modum tenesmi in cloaca infert; pertinentque huc in genere exempla in cloaca extinctorum, vnde HIPPOCRATES Coac. 71. sedis dolor mortem affert. *

§. 28.

Uti vero hæc viscera male affecta innumeros morbos creant, & symptomata toti corpori consensualia, ita vicissim, si materia peccans tempestiue ex illis exturbatur, multorum morborum solutio & leuamen exinde fieri potest, hinc verissime ait HIPPOCRATES Coac. 466. Lienosis difficultas intestinorum non longa utilis: atque Præd. II. 121. antecedentes qualescunque morbos alui hoc fluxu cruento solui asserit, inueteratos quidem spatium temporis maiore, recentes etiam paucis diebus. Ita porro dysenteria raucedinem chronicam & sensuum vitia, maniam, vti vene-

* Tale mortis genus referunt de puero regio Electoris Brandenburgici penultimi, qui cum dapes mensæ regiæ appositas reportasset, earum quid clam gustauerat, atque in ipso actu a superiore quodam de nescio qua re interrogatus, easdem feruentes adhuc deglutire, vt respondere posset, metu adigebatur, vnde subito mortuus concidit.

venerandus Senex etiam notauit aph. VII. 5. melancholiam, convulsiones & alia spastica egregie leuat & soluit, dummodo neque acuta nimis, neque chronica sit: k) addamus hydropem, icterum, menses obstructos, phthisin ipsam, arthritidem. Eodem modo diarrhœa biliosa soluit colicas, paralyfes, furditates. Leuamen & inde accipiunt mania, sensuum vitia, & alii spasmodici affectus. De mirabili commercio furditatum, & alui biliosæ, vniusque in alterum metastasi prorsus stupenda exstat elegantissimus iste HIPPOCRATIS locus aph. IV. 28. Quibus biliosæ sunt egestiones, furditate superueniente cessant, & vice versa.* Plura alia dantur exempla criseos per hasce vias in hippocraticis passim notata.

§. 29.

Inter alia etiam eleganter videre licet in morbis horum viscerum idiopathicis, imperfecte iudicatis, male tractatis, suppressis, vel naturæ, vel medici, vel ægri errore, atque ex his ortis mirabilibus metastasibus, quot non, quanti & quales affectus inde propullulare possint, & ex his ratiocinio ab analogia deducto ad reliquorum originem ex hoc fonte concludere, eamque explicare, & vberius illustrare. Ita dysenteria intempestiue sopita apoplexiam, paralyfes artuum, spasmos varios, quin animi perturbationes & sopores post se trahit. HIPPOCRATES annotat Coac. 462. intempestiue suppressam intestinorum difficultatem ab-

k) Vid. supra laudata Diss. de Metastasi, cap. IV. §. 2.

* De hæmorrhoidibus tot morborum vindiciis & leuamine, prolixius hic differere opus non est, cum a Stahlianis vberime factum sit. Notamus saltem, hæmorrhoides omnibus affectibus ex imo ventre oriundis, adeoque plurimis fere morbis, salubrem medelam afferre, ideoque inter optimas metastases & magna naturæ beneficia merito referri, dummodo liberales satis, neque nimium typicæ sint. Atque hæmorrhagia in genere eiusdem sane originis, paralyfes, colicas, sensuum vitia, sopores chronicos, febres hypochondriacorum & hystericarum soluit. Deliros quocunque modo si non liberat, leuat tamen: leuat etiam epilepticos. Soporibus acutis accedens per aliquot dies vitam trahit, sed requiritur, vt bonæ notæ sit, satis liberalis, neque ex vna nare saltem fluens, neque guttatim destillans, & iusto præterea tempore accedere debet. Ita mensibus copiosis (mirando phænomeno) collum obstipum cessit. Hæmoptysi sensuum vitia sæpe soluuntur: sopores illa etiam terminantur. v. Diss. de metast. l. c.

abscessum in costis aut visceribus aut articulis inducere. Ita hæmorrhagiæ, narium præcipue, coërcitæ dolores capitis, quin surditates; hæmorrhoides & menses suppressi asthma, tympanitidem, colicam, multaque alia post se trahunt. Cessantibus aut suppressis vterinis inordinatis hæmorrhagiis, mictui cruento, fluxibus sanguinis ex ano admodum diuturnis tandem sopores accedunt. Ita interceptas hæmorrhoides & menstrua, coërcitas dysenterias, hæmoptyses, febres inflammatoriæ, phthises, obstructions viscerum chylicatoriorum excipiunt. Ita cessantibus hæmorrhoidibus, & arthritide calculi nascuntur. Ita nimia hæmorrhagiæ in hydropes abeunt, si prægressa fuerit obstructio viscerum. *m*) Et quot non morborum genera ex solis hæmorrhoidibus suppressis notata sunt?

§. 30.

Atque vix non omnes metastases, i. e. morbi imperfecte iudicati in alium successiones, seu materiales, i. e. cum depositione materiæ alicubi corporis coniunctæ, seu nervosæ, i. e. sine hac, & nervorum saltem, seu motui inferuentium, seu sensationibus, seu ipsis sublimioribus animæ ministeriis, affectionibus debitæ, ex his originibus natales suos trahunt, & specificis viscerum imi ventris vitiis. *n*) Quod theorema uti quidem novum est, verissimum tamen, ita aliud inde efficimus, non minoris dignitatis & usus: viscera hæc tantum ad coctiones pathologicas conferre, quantum ad physiologicas.

§. 31.

m) Vid. Diff. de metast. Cap. IV. §. 3.

n) Præcipue hepatis, lienis, glandularum mesaraicarum, quin vteri & ovariorum &c. potissimæ vero harum partium affectiones continentur obstructionibus, atonia, circulo humorum impedito, secretionem liquorum intestinalium turbata, vel plane sublata, metastasibus singularibus ad illa loca factis, & ipsa fabricæ destructione ob varias causas. *ibid.* Cap. II. §. 1. & §. 2. phænomena in cadaueribus circa hæc viscera ideo observata, febribus malignis demortuorum persimilia. Inde est, quod omnibus febribus malignis crises imperfectæ essentiales sint atque necessariae, in quibus ideo, uti per omnem morbi decursum pessima circa has partes symptomata, bilis inprimis singulares corruptiones, imo putredines arguentia, ita post mortem ex sectionibus deterrima eorundem vitia luculenter conspiciuntur.

§. 31.

Transgredimur ad argumenta ex therapia generali petenda. Neque horum fane multa defunt. Afferemus potiora. Atqui pauca profecto medicamenta ad sanguinem transeunt, sed in primis statim viis effectum suum in reliquas partes exferunt modo consensuali: maxime heroica ista, atque ubi periculum in mora est, exhiberi solita: exemplo ipsius opii, reliquorum anodynorum, omniumque fere antispasmodicorum, spirituosorum, analepticorum, salium volatilium, nitroforum, aliorumque, inprimis penetrabilium, citoque iuuantium remediorum: vomitoriorum etiam & clysmatum non sola materiae exturbatione proficientium. Neque fatis vel infinitam DEI clementiam extollere, vel stupendam sapientiam admirari possumus hac in re, qui, quum ubique nobis remedia subministrarit, proxima nobis via succurrendi, ita & in exhibitione medicamentorum voluerit, ut vix deglutita statim in ventriculo effectum corpori humani salutarem edant, & innumeris eius calamitatibus e vestigio quasi medeantur, vel saltem symptomata vrgentia, maxime e genere spasmodicorum amplissimo, & dolorum ubicunque corporis, deleniant & mitigent.

§. 32.

Dein, si hunc respectum (§. 31.) plane praeterimus, & titulum saltem communem atque inscriptionem sequimur, ex tota quam habemus supellectile medicamentorum & amplissima, permagna fane pars primas vias aut euacuat, aut alterat. Habemus tot vomitoria, sexcenta purgantia, fortia & mitiora, per epicrasin laxantia, digestiua, & quae parciore manu oblata fiunt alterantia, roborantia, diaphoretica, diuretica, aperientia &c. Sed & referenda huc illa polychresta sic dicta, o) elixiria vitae, balsama vitae, elixiria proprietatis, totque alia, essentiae, tincturae, mixturae etiam simplices &c. omnia & tam innumera salina: item hepatica, splenetica,

o) Quin etiam gloriosa medicamenta ista vniuersalia, tincturae, essentiae &c. vniuersalia, si quidem darentur, ita comparata esse deberent, ut his visceribus maxime mederentur, vel liquida eorum simul & semel corrigendo, vel neruis eorundem generalem vim aliquam medicatricem imprimendo, mox toti corpori consensualem.

netica, antiſterica, aromatica, omniaque bili analoga inſignium virtutum medicamenta, caſtoreata, moſchata, zibethina, ambrata, extracta fere omnia, & qualiacunque amara, ſaponacea denique, quatenus hæc indolem liquorum inteſtinalium æmulantur.*

§. 33.

Sed eadem hæc remedia primas vias euacuantia omnium frequentiffime etiam adhibentur, atque in omnibus omnino morbis, præſertim pluſculum grauioribus, maxima cum euphoria. Idque adeo notum eſt, vt vel ipſa plebs ea non raro per ſe ex pharmacopoliis petat, & proprio Marte ita ſibi ſæpiſſime medeatur. Reuera etiam maxima curationis pars iisdem abſoluitur, præſertim vomitoriis, ita quidem vt v. gr. in febribus acutis hiſce rite præmiſſis, & addita V. S. nihil aliud agendum ſit, quam vt præter iuſta temperantia, coctionis æquabilem tramitem ſeruantia, atque in omni febre neceſſaria, naturæ ſemper chylum medicinale humectantem & diluentem ſuggeramus, vt criſis per ſudorem & vrinam, naturæ opus, non medici, perfecta conſequi poſſit.** Atque vt aliqua tantum dicamus de vomitoriis, tantum abeſt, vt adeo metuenda ſint, ac vulgo perhibent, (præſertim ipecacoanna, quæ tartaro emetico ſtimulata omni ſub caſu ſufficit) vt potius ſaluberrimos præſtent & mirificos effectus, & præſentiffimum lenimen per totum morbi decurſum, vel iterato exhibita, præſertim, quo malignior & grauior vniuerſim morbus fuerit, atque in genere nil fere effici poſſit maioris momenti in praxi, nullumque ocyus & ſubitaneum mali leuamen, ſtabile quidem, ſine hiſ, per tot

* Multa hanc in rem dici poſſent, & plurima addi. Sed reliqua quiuſ facile ſupplebit. Scil. omnia medicamenta ingentem mutationem ſubeunt in canali alimentario, tam a ſolidis, quam fluidis, ſed & ob eandem rationem in hunc primarias ſuas exercent virtutes, & inde in reliquum corpus, vel ſubito, modo conſenſuali, vel ſerius modo tralatitio, chylum quaſi medicamentoſum aduehendo in ſanguinem, reliquos humores corrigentem, temperantem.

** Ridiculum mihi ſane videtur, euacuantia hæc in omnibus fere morbis præſcribere, vel iteratis vicibus, vti quidem libri præctici ſuadent, neque tamen cauſas eorum antecedentes in hiſce viſceribus agnoſcere, vt fatear, me hac obſervatione inprimis in hanc ſententiam adaectum fuiſſe.

tot laxantia ex ordine data, vt effectum his æqualem præstarent, malo in dies ingrauescenti non satis paria, ægros maiori cum molestia & minori cum euphoria diutius trahentia (quamuis & hæc sæpe addere necesse fit) multo serius sperandum. Vtque solos apoplecticos nominemus, vnicum sæpe vomitorium eosdem resuscitauit, multo magis, quam omnes pulueres & mixturæ &c. antapoplecticæ, acerrima odoraamenta, ipsaque electricitas, (absque dubio, quod magnum discrimen inter neruos primarum viarum afflictos & cutaneos) & quæ sunt reliqua huiusmodi artificia: alios itidem alterum iam pedem in cymba Charontis habentes ad vitam reducens. Ita & vsus clysterum in omnibus fere morbis insignis est. * Eadem est ratio purgantium, laxantium &c. si vel sola salia & aquas minerales, tantarum virtutum medicamenta appellemus.

§. 34.

Atque ita viam satis muniuimus, vt tuto progredi possimus ad ipsos morbos speciales, & propius intueri eorundem commercium cum primis viis. Primo horum loco sint inter acutos febres malignæ, inter chronicos malum hypochondriacum: illæ acutum vitium specifico modo affligens hepar & reliqua hæc viscera,** hoc chronicum, potissimum ex viscerum officinæ chyli imbecillitate proficiscens: vtraque mala graua, medicorum operam non raro eludentia, ita comparata, vt quicumque morbus vel acutus, vel chronicus oriatur, semper aliquid confortii vel ex istis, vel ex hoc accedat.

§. 35.

Quod attinet ad febres malignas, ex iis quidem solis, & innumeris earum symptomatibus in omni parte corporis, quoad omnes actio-

* Vid. maxime Diff. B. Exc. Prof. Med. extraord. Tubing. FABERI, sistens vltiorem expositionem nouæ methodi Kæmpfianæ curandi morbos chronicos inueteratos.

** Vid. hunc in finem egregia Diff. Dn. Lt. CONSERVCHII, nunc Physiici Vayhingenfis, de febribus malignis, Tub. 1759. Sed HIPPOCRATES iam malignitatem morborum ex hoc fonte deriuat. Præd. I. 72. 90. 56. Coac. 31. 32. 33. 322. Taceo sexcenta alia eiusdem de malignis oracula grauissima.

actiones naturales & animales stupendam hanc vim asserere possemus. Quis enim credat, summas prostrationes virium, morositates animi, mortisque timores, somnos turbulentos, insomnia tumultuaria, agrypnias, vicissim somni nimias cupidines, subitaneas corporis defædationes & extenuationes, faciei modo rubores, modo pallores, oculorum tristes adspectus, imagines illis obuersantes, vertigines, dolores varios, tensiones, aliaque fugacia spastica circa musculos, iuncturasque in ceruice & collo, dorso, lumbis, manibus pedibusque, quos HIPPOCRATES pluribus locis damnat, dolores etiam capitis, præsertim in osse frontis & occipitis, obtusos plerumque, sudores particulares in capillitio, dorso, atque ad claviculas, vuulæ & tonsillarum leues fugacesque tumores, aliasue catarrhorum & coryzarum varias laruas, varia vestigia sanguinis vndecunque, qui quidem prodromi harum febrium sunt: dein deliria taciturna, vel sub erroneis somni simulacris inter varios faciei mimos, manuumque gesticulationes vel sub vigiliis, vel furiosa præsertim ad noctem, tremores, vocis mutationes varias in acutas, clangosas, aut murmura saltem, linguas tremulas, dolores faucium, fugaces alicubi ad pectus, acutos, respirationem inæquabilem & spasticam, anhelam, suspiram, linguas nigrescentes, muco lento obductas, dentes mucosos cum crustis fuscis ad labia, vel plane siccos, subsultus tendinum, oculos protuberantes, toruos, tristi modo nitentes, albugineam inflammata, vel extrauersione cruenta notata, palpebras glutinosas, illachrymantes, catochum istum Aëtii, coma vigil &c. & quæcunque alia sexcenta malignarum symptomata sunt in progressu & vigore sese efferentia, quis, inquam, credat, omnia hæc inde a primis viis repetenda, nisi certissimi essemus, funestas has febres pessimis illarum vitiis vnice deberi? Et quis non stupeat, si audierit, in ipsis his febribus mox ab initio accedere sopores, deliria, peruigilia sæpe perpetua, & ex his pessima deliria plerumque ad mortem vsque duratura, tremores membrorum, linguas protinus siccas, tremulas, faciem insigniter emaciata, oculos valde defædatos, vocem protinus mutatam, (cum secundum ordinem naturæ primo actiones vitales, dein naturales, tertio denique animales affici debuissent,) & illimitatum horum viscerum im-

perium mirabundus agnoscat? Quid si audierit calorem, pulsum, sanguinem, ab initio naturali similem, vrinam itidem, vel plane coctam, vesicatoria nonnunquam, quin ad mortis articulum vsque, laudabile pus sistere, fauces siccas, ægrum tamen non fitire, & vicissim, claro indicio totam œconomiam animalem perturbatam esse, omnia fursum deorsum agi absque lege?

Obstupui, steteruntque comæ, vox faucibus hæret. Quid si tot tantaque mala ex his originibus enasci possunt, quidni reliqua omnia ex iisdem profluere credibile sit? *

§. 36.

Eadem fere est ratio mali hypochondriaci, præsertim confirmati, ac febrium malignarum. Vti hæ plurima hypochondriacorum symptomata quasi mutua habent, saltemque intensiori gradu & specie magis terribili ob acumen morbi coniunctum, ita hoc vicissim, saltem leuiora, minus terrentia, ob lentam admodum morbi indolem. Vti hæ quaquauersum ex hac quasi cauea innumeris symptomatibus in corpus irruunt, ita illud itidem, quæ vero breuitatis causa omittimus, etsi demonstrationis causa addere abs re non esset. Morpheus & Morio morborum ideo appellatur, quoniam sexcentas quasi formas laruasque alias ex aliis inducit. Nullusque erit fere morbus, cui non aliquid hypochondriaci

- * Reuera certissimum est, morbos quoscunque, quo rebelliores, imo perniciosiores, eo magis ad malignarum naturam accedere, & cum earundem symptomatibus conspirare, vel solis exemplis apoplexiæ, febris illius tertianæ soporosa, ut plurimum tertio die lethalis, cari, lethargi, mania, melancholia, epilepsiæ &c. satisque vel exinde patet, morbos cunctos grauiore his visceribus natales suos debere, omnesque in genere saltem differre ratione causarum antecedentium ex iisdem vel grauiorum, vel leuiorum, quibus sub casibus vel plura, vel pauciora symptomata harum partium sese addant: ut adeoque etsi primo intuitu consensum morbi cum his visceribus non ita manifestum deprehendas, ad contrarium, & plane nullas ex hoc fonte causas remotas concludere non liceat, oculatus enim & a præiudiciis liber sedula inuestigatione semper qualiacunque inueniet primarum viarum symptomata, etsi non acuta semper & maxime dolorosa (hæc enim fallere non debent) quæ vel optimam curandi viam præmonstrabunt, omnino eo leuiora, quo leuior ipse morbus.

driaci implicitum sit, vti vicissim nullus fere non mortalium tale quid habet: p) atque vniuersim omnes homines sunt vel latent-

p) V. non satis laud. Diff. de Metast. C. II §. VI. Et quidem affectio hypochondriaca, vel saltem chylicationis qualiscunque perturbatio hæret in quam plurimis corporibus, nec semper percipitur, sed ex illa fiunt metastases insignes, multique acuti & chronici morbi, quos omnes antecedunt & comitantur varia hypochondriaca symptomata e. gr. subflauus cutis aspectus, vel oculorum canthi potissimum interni, vel apicum digitorum, (obseruantur hæc in febribus acutis, malignis, pleuriticis, in intermittentibus, quam diu paroxysmus durat, in affectibus soporosis, & apoplecticis &c.) spasticus faciei rubor, anxietates præcordiorum, molestiæ ex flatibus, subitanea repletio a pauco cibo adsumto, somnolentia periodica quædam, pectoris puncturæ, durities abdominis, tensio, dolor præcordiorum a contactu, nausea, appetitus prostratus & spastico-hypochondriaca symptomata multa, quæ omnia vitia imi ventris ostendunt. & §. 7. Causa, vero cur non omnes, qui viscera imi ventris deprauata habent, grauia mala incurrant, in victus ratione, mutationibus loci, laboribus, & animi constitutione bona, non mutata sæpe ab affectibus excedentibus, præcipue quærenda. Sunt tamen & hi omnibus iniuriis expositi, & facile ab illis afficiuntur, contagiis etiam excipiendis magis opportuni sunt, & maxime periclitantur, si malignæ febres grassantur, a quouis errore in diætâ male habent &c. Scilicet malum hypochondriacum non ex solis istis phantasmatibus, quæ sibi nonnunquam fingunt hi homines, colligendum est, neque credendum, omnes hypochondriacos curarum & meditationum plenos esse debere. Multi etiam ob peculiare phantasiæ acumen, quo iidem pollent, longaque humanarum rerum experientia edocti artificiosi sunt simulatores & imbecillitates supprimunt. Omnino quidem plebi operariæ ob perpetuas vicissitudines laborum, quibus & tutissime vindicatur a speculationibus hypochondriacis, hisce indulgere tempus non vacat: sed ob alias causas & 6. rerum non naturalium excessus in alios morbos ex iisdem originibus facilius incidit. At fortunatiores plerique, honoratiores, vitæ sedentariæ magis adstricti, docti, delicatuli, sensibiliores, singulariter ingeniosi, latenter ambitiosi, & quicunque alii emunctioris naris & ultra vulgus sapientes verissime tale quid habent. Vtque vel in prouectiore ætate, & appropinquante senectute obseruamus, facultates animæ magis crescere, quo magis corporis vires decrescunt, & robustissimi quiuis vt plurimum etiam stupidissimi sunt, e contrario viri summo ingenii acumine dotati maxime imbecilles sæpe obseruati fuerunt, ita persuasissimum habeo, omnia hæc maxime a primis viis dependere, vt stupendo phænomeno chronice deliri (ex his visceribus præprimis laborantes) incredibili sæpe robore præditi, quam primum ad se redeunt, in febrem lentam & phthisin incidunt, & epileptici ex verissima HIPPOCRATIS obseruatione melancholici

tenter hypochondriaci, vel latenter phthifici, hi vero semper ut-
cunque hypochondriaci simul. *

§. 37.

Operæ pretium erit, aliqua mox hic subiicere de hæmorrha-
giis. Vniuersa quippe fere theoria Stahlianæ superstructa est ple-
thoræ, cuiuscunque generis, consequentibus inde variis conge-
stionibus, moliminibus hæmorrhagiarum, & tandem effuso san-
guine ipsis hæmorrhagiis. Hæ sunt vel causæ, vel vindiciæ vicif-
cissim omnium affectuum, in iunioribus hæmorrhagiæ narium, in
ætate virili & prouectiore hæmorrhoides, in sexu sequiori men-
strua; reliquæ ex his ipsis oriundæ errore naturæ & vitio cor-
poris. Nostrum non est, hic discutere, quo sensu, & quanta sub
extensione hoc verum sit? Sed plethoram, fontem, & primam
quasi radicem omnium morborum ipsi Stahliani deriuant a lau-
tiore diætâ & vita sedentaria, concoctionem ventriculi & intesti-
norum vitianti, vel saltim nimium sanguinis generante: adeo-
que vel hoc nomine patet ex ipsa mente Stahlianorum, originem
plerorumque pathematum ex primis viis deducendam esse. Sed
percurramus & ipsas hæmorrhagias. De hæmorrhoidibus nullum
du-

fiant, & v. v. Adeo arctum est corporis, præprimis vero primarum via-
rum cum anima vinculum! Ut prorsus credam, eodem fluido nerueo e. g.
ad concoctionem ventriculi opus esse, ac ad meditationes doctorum pro-
fundas, atque ista quidem vigente his ideo incumbere non licere, &
v. v. si nimium his indulgeatur, concoctionem inde vitari. Utque vero-
simile est, unicuique corpori concessam esse suam virium quantitatem,
ita quod vni parti detrahatur, alteri additur. Mirabilia hic cumulare pos-
sem, nisi forsitan extra oleas vagari viderer. Sæpe in incredibili verum
est, in verosimili mendacium! Ipsæ causæ hæreditariæ, ipsa ætatis proue-
ctioris ad leges naturæ stadia, a noxis horum viscerum scenas suas ordiun-
tur, docente experientia.

- * Neque mirum: sunt enim hepar & pulmones duo principalia micro-
cosmi nostri viscera, quorum posterius BOERHAVIUS dimidium corpus
appellauit, prius vero optimo & maiori iure ob singularia plane attributa
alterum dimidium appellare posses. A priori maxime dependet prima
coctio, a posteriori secunda, i. e. sanguificatio. Inde etiam patet, cur hy-
pochondriacis & phthificis crises perfectæ nullæ, & cur hæ nostris præ-
sertim temporibus adeo raræ? Et cum vsque adeo plerique morbi non-
nisi crisi imperfecta soluantur, cur vel hoc respectu metastases utpluri-
mum hisce causis tribuendæ?

dubium est. De hæmorrhagiis narium non solum in affectibus febrilibus acutis, sed & chronicis, vti sane & de reliquis fluxionibus sanguinis, tot habemus luculenta Hippocratica testimonia, vt nullum dubium superesse possit. Idque vel hoc vnicum docet, quod veteres hæmorrhagias ex aduersa parte adeo damnarint, vti HIPPOCRATES Coac. 327. sanguinis ex aduersa parte profluuium malum est, velut si in lienis tumore ex dextra nare effluat. Et circa præcordia idem spectari existimandum est: aliisque pluribus locis. Atque hæc vti sunt verissima, quæ obseruare quidem licet, non demonstrare, ita quoniam ex vulgaribus hypothefibus explicari non possunt, non temere reiicienda. Aliud tale grauissimum argumentum Præd. II. 162. quibus sanguis e naribus profluit, etsi alioqui sani esse videntur, iis tamen aut lienem tumidum, aut caput dolere, aut splendicans quiddam ante oculos obuersari comperies: magna vero ex parte vna & caput & lienem hunc in modum se habere videntur; atque Coac. 332. quibus sanguinis eruptiones diu perseuerant, iis temporis progressu alius male afficitur, nisi vrina concocta prodierit.* Idem demonstrant tot alia Hippocratica præfagia hæmorrhagiæ narium ex præcordiorum varia conditione, ventris tumore, palpitatione &c. totque symptomata officinæ chyli non solum cum hac, sed & cum reliquis præsentia, ab eodem accuratissime notata. Omnia hæc enarrare superfluum esset, cum facillime euolui possint, præsertim Coac. Sect. III. de hæmorrhagiis. Ita in hypochondriacis melancholicisque confirmatis perpussillæ istæ sanguinis stillæ, quas generatim damnat, ex naribus, vel alterutra sæpe, vel mucus saltem subcruentus, verissime ex visceribus imi ventris consensuales. Sic videmus in febribus malignis varii generis, quibusdam subcruentas nares tum per initia, tum reliquo tempore, & propius a morte. Ita præcipue funestæ illæ, cum quibus accedente sopore, conuulsione, excretis antea nigris & ventre in tumorem sublatò, mori ait. Inprimis damnat hæmorrhagias

* Sc. varias his hypochondriacas imbecillitates, plerorumque morborum tum acutorum, tum chronicorum atria, præfagit hic diuus senex, vti in genere plurimas ex hæmorrhagiis morborum origines & variorum solutiones.

hagias quarta die ab initio febris, vti in malignis & phrenitide frequentes.* Adeo omnes hæmorrhagiæ spontaneæ cum primis viis vel complicantur, vel ex iisdem consensuales & metastaticæ, primario tandem inde oriundæ: omnibusque aliquid cocti eliminatur, quod vero, vt incidenter moneamus, non promiscue per artificiales sanguinis detractiones imitari licet.

§. 38.

Quod febres acutas in genere attinet, itidem causas suas antecedentes ex hoc fonte nanciscuntur, præsertim quo propius ad malignarum indolem accedunt, ita quidem vt v. gr. ephemera simplex, & plurium dierum causis leuioribus, & erroribus circa sex res non naturales commissis deberi possit, quamuis & in posteriori emetica vel cathartica locum habere queant: sed quo sunt maioris momenti, eo manifestiores ex hoc loco causas habent: quanquam & ex leuioribus huiusmodi vitiis oriri possint, quod vtrumque notauit HIPPOCRATES.** Speciatim vero symptomata harum partium in quibuscunque acutis coniuncta satis evin-

cunt

* Sunt hi sanguinis fluxus ab initio febris contingentes, si vel liberales fuerint, distinguendi, vtpote crudi, a coctis illis, quos HIPPOCRATES nominat, circa & post vigorem euenientibus, crisi perfectæ, quæ alias nunquam in febribus acutis fit, nisi per sudores & vrinas, se nonnunquam associantibus, attamen & hanc sæpe tantisper intercipientibus, vt sudor sæpe postea demum aliquot vicibus quasi per modum recidiuæ matutinus sequatur. Vicissim id peculiare prioribus illis cum primis viis commercium est, vt, quod veracissimus Parens non vno loco ait: quibus per febres sanguinis copia vndecunque eruperit, in refectionibus alui his humectentur: adeoque crisis perfecta non contingat, etsi, præsertim si liberales, multorum symptomatum magna leuamina esse possint: vt adeoque se habeant prorsus instar hæmorrhagiarum istarum e naribus iuuenilium, de quibus supra diximus, post quas aluum aliquando male habituram ait.

** Præd. II. 26. Secessus vero necesse est, his qui defatigantur, dum paruo cibo aut potu contenti sunt, exiguos & duros procedere, siue quotidie, siue tertio quoque, aut quarto die, aut longiore ex interuallo prodeant: tuncque metus est, ne febris, aut alui profluuium ipsosprehendat. & 30. At liquidiores deiectiones, (quas antea 27. improbauerat) quæ citra febrem & die septimo aut citius iudicio terminantur, vtilis, si simul vniuersæ effluant, neque repetant. Quodsi febris accesserit, aluique profluvia repetant, si diu perseuerent, omnino mala.

cunt dicti nostri veritatem. Alius aut obstructa, aut fluxa quidem, sed deiectiones liquidæ, grumosæ, admodum fœtidæ, cum alienis coloribus, viridi, lurido, fusco, rutilo, albo, cum impetu elisæ, tenesmo, & specie quasi obstructionis, spumis, ardore, vel pruritu sub & post transitum per anum, quadam etiam debilitate post excretionem: anxietates præcordiorum iactabundæ, nausæ & inania vomendi conamina, sub progressu & versus vigorem inprimis timenda, si in scretum quasi desinant, vtpote delirii funesti indicia: vomitus ipsi, vel leuatorii, præsertim initio febris, vel critici sub vigore, vel mali, & plane deleterii circa incrementa ad vigorem vsque elisi, atrii, fusci, virides; singultus mali ominis, præsertim quo propius ad vigorem perdurent, neque semper inflammationi, vel gangrænæ ventriculi & diaphragmatis tribuendi, quum plerumque saltem, vt in malignis, extrauersiones cruentæ in cadaueribus inueniantur, & vicissim inflammationes harum partium absque singultu: cardialgiæ, malæ præsertim inferiores, vtplurimum prodromæ deliriorum; vti vicissim nonnunquam fluxum hæmorrhoidum in phreniticis magno leuamento præcedunt, alias etiam vomitum vermium, quin etiam vomitus illos leuatorios & criticos: dolores colici, inprimis suspecti, si post deliria cessent. Sed veteres generatim febres deduxerunt a bile, vel copia, vel crasi peccante, vti luculenter habet HIPPOCRATES, alique.

§. 39.

Quod attinet speciatim ad febres pectoris inflammatorias, pleuritides, peripnevmonias, & pleuropnevmonias, videtur quidem aliqua quasi antipathia intercedere inter hos morbos & horum viscerum labe, cum robustissima quæque corpora inprimis adorianur & improuiso, & ex verissimo HIPPOCRATIS effato, acidum ructantes, quales fere sunt hypochondriaci, non admodum pleuritici fiant: attamen & hæ, præsertim quo fallaciores, & propiores malignarum indoli, verissime ex hac sede origines suas trahunt. Neque defunt manifesta symptomata ex hac parte, vti vicissim HIPPOCRATES plurima signa mala, lethalia etiam, & bona, criseos & metastasium præsertim suppuratoriarum vel phthiseos ipsius, vel abscessuum ad inferiora aut superiora, inde

de petiit.* Maxime vero peripneumonia, non raro tamen etiam pleuritis & pleuropneumonia instar malignarum decurrunt, præter alia communia earundem symptomata inuadunt cum nausea, vomitionibus, doloribus præcordiorum, horumque spastica stricture, fæcesque exhibent non vno modo corruptas, decolores, virides, luridas, valde fœtidas, coagulis albis remixtas, spumosas, & spastico modo excretas: vti vicissim malignæ sæpius initio respiratione difficili, puncturis pectoris, tussi &c. pleuriticas tales affectiones mentiuntur. Atque vtut hi affectus sine vllis fere signis inuadunt, vt plurimum tamen ægri sunt ante morbum voraciores, & præsertim carniū appetentiores. **

§. 40.

Neque ipsæ catarrhales febres benignæ (de malignis enim sic dictis simplicibus & petechizantibus sermo hic non est, quum proprie catarrhales non sint) causis antecedentibus ex hac classe destituuntur, si vel excrementorum conditionem, aliaque symptomata huius generis coniuncta consideraueris, vel solam analogiam chronicorum harum partium affectuum, tussis, asthmatis, catarrhi, vel febrium istarum malignarum hæcce loca sub initiis fugitivo, & spasmodico modo affligentium, vel corporum tabescentium, & hypochondriacorum, ex hisce partibus simul laborantium, sequaris, vel earum medendi methodum consideres &c. etsi vicissim non negemus, tempestatum, anni mutationes, præsertim ver, & autu-

* Prognost. 99. 102. 108. 109. 112. 113. & Coac. cap. de Pleuritide & Peripneumonia. Inprimis etiam notandum, aph. illum 16. S. VI. a pleuritide aut peripneumonia detento alui profluuium superueniens malum: non omnino prohibere euacuationem primarum viarum, cum & diarrhœam istam quasi colliquatiuam circa mortem demum designet, & idem alibi non vno loco aluum mollem inter optima signa posuerit, & Coac. 99. dolores laterum, qui neque V. S. neque alui deiectione &c. sedentur, ad suppurationem tendere affirmet.

** Plane videtur coagulum istud inflammatorium in his febribus conspicuum natales suos debere corruptis reliquiis ex victu animali & liquoribus intestinalibus specificè vitiatis, præsertim cum verissimis obseruationibus constet, pellem hanc pleuriticam mox augeri ex iusculis solis carniū assumtis, & affectiones has ad Maium vsque epidemias subito disparuisse, cum olerum prouentus rursus esset, atque in malignis, adeoque singularibus bilis corruptionibus, colores non vno modo alienatos exhibeat.

autumnū, occasionem hisce febribus euoluendis ut plurimum præbere, quæ tamen nunquam existunt, nisi & causæ antecedentes simul concurrant.

§. 41.

Febres exanthematicæ acutæ pleræque malignæ simul sunt, aut malignitatis saltem consortia habent, inprimis petechiales, aliaque malignis accedentia exanthemata omnis generis.* Speciatiim purpura rubra & alba decurrunt ut malignæ, iisdem fere symptomatibus, eademque cadauera fere exhibent phænomena, leuiora saltem nonnunquam. Purpuræ puerperarum præter viscera abdominis, ut in malignis affecta, insuper coniuncta habent vitia organorum generationis similia, in utero notas inflammatorias, & gangrænofo-putredinosas, extrauasa varia in cauo & substantia eiusdem: uti vicissim, prorsus ut in malignis, sanguis faucibus & naribus post mortem erumpit, abdomen intumescit &c. & generatim celerrima cadauerum putredo est. Adsunt præterea vomitus varii degeneres, deiectiones virides, dolorque præcordiorum, inprimis etiam anxietas nauseosa, & inde crebra iactatio, malo ut plurimum indicio: aliaque plura.

§. 42.

Febres erysipelacæ plures varia consortia malignitatis, & simulacra quasi catarrhalis febris, ut malignæ ipsæ, adsciscunt, complicantur malignis febribus, phrenitide ipsa, papulis instar miliarium, varia itidem symptomata viscerum officinæ chyli stipata habent, & quo grauiores, quod generatim supra monuimus, eo magis ad malignitatem tendunt.

§. 43.

De febre scarlatina & vrticata eadem fere valent, quæ de erysipelaceis modo diximus: crises imperfectas habent, ut omnes

* Inprimis memorabile, pleraque exanthemata, exceptis variolosis, morbillosis, & vrticatis, non necessario ad cutem amandari, sed iusta mendendi methodo, maxime vomitoriis vel iteratis, auerti posse, cum vicissim æstuoso nimis regimine & medicamentis, neglectisque primarum viarum euacuationibus facillime producantur: ut omnino nonnisi metastases ex colluie primarum viarum & bile specificè corrupta esse videantur.

nes malignæ, decurrunt itidem fere instar earundem, & varias malignitatis notas sæpe præ se ferunt, soluuntur iisdem metastasibus, per hæmorrhagias sæpe profusissimas narium, alui cruentas, interdum vomitionibus mixtas, icterum succedentem, & sub decursu vicissim variis hæmorrhagiis leuantur, vti malignæ. Neque curatio omnium harum febrium, quæ potissimum ipecacoanna, rhabarbarinisque mox sub initio datis, vt symptomata mitigentur, & metastases periculosæ vtplurimum subsequentes, inprimis phthisis admodum frequens, & obstructions viscerum chylicationis, auertantur, obtinetur, aliud probat.

§. 44.

Morbilli eodem fere modo se habent ac priores. Decurrunt instar omnium fere exanthematicarum, vt malignæ, nonnunquam catarrhali malignæ similes. Tussis ista sæpe atrocissima, spasmodica, verissime ex primis viis consensualis, & cum singulari constrictione circa præcordia coniuncta est, hinc vti reliqua symptomata spasmodica, dysuriæ &c. ipsique mictus cruenti, vomitorio tempestiuo ex vehiculo aquæ tepidæ cum pauxillo olei oliuarum optime leuatur, totusque decursus morbi deletur: quod & ad facilem eruptionem ipsorum exanthematum plurimum potest, maximeque efficit, ne fauces, atque larynx, & pharynx tantum affligantur. Inprimis etiam alius constipata tussim hanc, & anxias iactationes mirifice auget. Leuantur iisdem fere metastasibus, ac præcedentes.

§. 45.

Variolæ, morbus nouus & plane peculiaris secundum miræ eius phænomena; confluentes omnino instar malignarum incipiunt, & pergunt iisdem fere symptomatibus, eoque pluribus, nullo fere excepto, quo maligniores: mirandumque est, vti in hætenus allatis morbis contagiosis, contagium variolosum protinus & singulari modo viscera chylopœa afficere, præsertim hepares, bilemque corrumpere, vt omnia spastica morborum initia: quod satis testantur vomitiones istæ varie heteroclitæ, virides, luridæ, deiectionesque inprimis virides, quasi concisæ, grumosæ, ramentosæ, pelliculosæ, cardialgiæ, dolores colici. Vicissim
ieci-

iecinorosi & lienosi opportuniore sunt huic contagio recipiendo, & si receperint, plerumque satis maligne laborant. *

§. 46.

Absolutis febribus acutis progredimur ad intermittentes, quæ vtut specifica causa proxima, a continuarum omnino diuersa, gaudeant, antecedentem tamen itidem verissime ex eodem fonte trahunt: q) neque enim credendum vnicum circa 6. res non naturales excessum morbum talem periodicum, tam sublimis ordinis & constanter instar omnium sui generis decurrentem, producere posse, nisi varia viscerum imi ventris vitia antecefferint. Atqui hoc sub ipso morbi tramite non vno modo luculentum fit, inprimis per egestionem aluinas, & vomitus vario modo se habentia, interdum hypochondriacorum, interdum febrium malignarum,

* Singularia phænomena sunt in hoc morbo diarrhæa ista inde ab eruptione exanthematum ad exsiccationem vsque in facie, pusionibus & infantibus frequens, vti generatim in hac teneriori ætate motus naturæ luculentiores, perfectiores, magisque ad vtilitatem œconomix humanæ directi, & ptyalismus iste in adultioribus, eundem tramitem sequens, sub quo non mirum est, aluum satis naturalem esse, vel per aliquot dies non deicere absque incommodo, cum natura per hanc excretionis viam sese exoneret, etsi vicissim, si longius duret obstructio, varia mala creet, anxietates, iactationes, cum hypochondriis tumentibus & dolentibus, ipsumque ptyalismum inæquabilem, hæsitantem malo omine, vel non vno modo præternaturaliter se nonnunquam habeat, excrementis supra descriptis.

q) In quo plerique & optimi Auctores etiam nobiscum consentiunt. Inprimis vero FERNELIUS non solum harum, sed & putridarum causam ibidem posuit, istarumque symptomata pleraque ex primis viis primus omnium luculenter deduxit. V. FR. HOFFMANN Med. rat. T. I. Proleg. Physiol. Cap. VI. §. X. Inde etiam spasticos affectus ex primis viis consensuales vix non semper perfectissime soluunt, ipsos epilepticos solæ ad sanitatem reducant, sensuum præterea vitia, coma, carum, chronicos affectus soporosos, paralyses, aliquando etiam deliria acuta & chronica solvunt, v. Diss. de metast. cap. IV. §. 2. Ita malum hypochondriacum felicissime omnium profligatur accedente quartana. Constituunt hæ febres cum metastasibus ad cutem tutissimas & optimas excretiones cum ex veracissimi HIPPOCRATIS oraculo quicquid suppurat, non reuertatur: & profecto, si intermittentes proprio Marte excitare possemus, de nullius fere morbi curatione amplius desperarem; & omnis sane medicina in saluo esset.

rum, ipsius phrenitidis, atque aliorum affectuum spasticorum similia. Idem demonstrant nausæ, & anxietates præcordiorum, frequentius antea commissi errores diætetici &c. Speciatim habemus tertianas exanthematicas, ictericas, subphreniticæ etiam indolis. Sunt, quibus sub paroxysmis ophthalmia, vel alterutrius oculi saltem, ini ventris affectibus adeo familiaris, r) coniuncta est. Sunt, quibus ineunte paroxysmo, & sub finem, hoc quidem tempore cum parco sudore, liberalis narium hæmorrhagia, quin & quasi periodica sic hæmorrhoidum vestigia adsunt. Sunt, quibus paroxysmum pro sudore ptyalismus terminat, vel singularis diarrhæa bilioso-mucosa, crudioribus tum vrinis: atque vt vnicam allegem, quæ instar omnium esse potest, funestam tertianam istam soporosam, decurrentem omnino instar malignarum, iisdem plane symptomatibus, anxietatibus præcordiorum, vertigine, adpectu icterico, vel palpebris inferioribus tumidis, vt in affectibus soporosis, vestigiis sanguinis ex diuersis locis, & singulari, fugacique tumore hypochondrii potissimum sinistri, ructibus, flatibus &c. vtplurimum tertia iam periodo instar catarrhi suffocatiui occidentem: euidentissimum exemplum, nullum morbum perniciosum, vel grauem absque huius officinæ noxa fieri posse. Quartanam veteres iam ab atrabilario humore, vti tertianam a bile flaua deduxerunt. s)

§. 47.

Accedimus ad morbos sine febre, & chronicos, atque incipimus a capite. Dolor capitis, nisi singularibus & raris metastasibus t) ad cerebrum materialibus, vti variis osteogeniis præternatu-

- r) Inde HIPPOCRATES: ophthalmia laborantem alui profluuio corripi bonum.
- s) Curatio quoque ipsa harum febrium, quæ quoad potissimam partem in euacuantibus primarum viarum & roborantibus, adiectis semper temperantibus, in omni febre necessariis, consistit, nil aliud docet: neque enim credendum, has febres sine cortice peruuiano profligari non posse. Denique inuadunt, seu epidemiæ, seu sporadicæ fuerint, vtplurimum circa anni tempora atrabilaria.
- t) Neque ipsæ hæ metastases omni commercio cum primis viis liberæ, vtplurimum olim ex horum viscerum vitiis ortæ, distincte periodicos dolores exhibentes, medicamentisque illis debitis saltem manifesto levandæ.

naturalibus arteriarum, calculis, fungis, similibusque debitus, quoad maximam partem etiam saltem externus, ut plurimum consensualis est ex primis viis: omnino vero omnis particularis, variis symptomatibus exinde stipatus, obstructa aluo, aut saltem tardiore & sicca nimis, cum variis deiectionibus præternaturalibus & spasmodice elisis: cui & leniter laxantia, clysteres, aliaque medicamenta, humores primarum viarum vel corrigentia, & ventriculo hepaticæ amica, vel repentinam vim medicatricem, & nonnunquam anodynam in iisdem exferentia, mox capiti consensualem, uti castoreata, crocata, camphorata, liq. anod. min. H. spiritus salis & nitri dulces, essentia variæ amaræ, guttula vna vel altera salis volatilis oleosi Sylv. ipse potus Coffeæ &c. apprime conueniunt: ut plurimum etiam corporibus hypochondriacis, hæmorrhoidariis, latenter phthificis, venereis familiaris, multorumque aliorum morborum ex primis viis consensualium symptomaticus: sæpe etiam vomitu viridium maxime vel soluendus, vel leuandus: item hæmorrhagiis narium. Dolor capitis febrilis, easdem prorsus causas habet, iisdem symptomatibus stipatus, in primis præcordiis male affectis, vomitibus varii generis, æruginosis, nigris &c. aluo obstructa, vel intercepta, atque eodem modo soluitur vel fluxione sanguinis, vel vomitu, vel aluo erumpente. *u*) In malignis mox sub initio adest, particularis saltem, gravissimus tandem, atque in pessimis quibusdam, ut febribus petechialibus, sic dictis Hungaricis, subito occidens: quorsum spectat illud Coac. 160. continuus capitis dolor cum febre acuta & alio malo signo lethalis, & §. 27. allegata testimonia subitanæ morbis cum eodem: vicissim ferius antecedit vomitus criticos, hæmorrhagias narium: interdum signum phrenitidis symptomaticæ cum præcordiis reuulsis.

§. 48.

Attigimus iam aliqua superius de mirando capitis cum polypragmis his visceribus commercio, extenditurque hoc non solum ad cerebrum ipsum & mentis operationes, sed & ad reliquam faciem, ipsaque sensuum organa hic sita, quod patet vel solis exemplis

u) Vid. elegantissimum caput Coac. II. de cap. dolore.

emplis surditatis istius, vel vitiorum visus post malignas febres sæpe superstitum, hypochondriacorum itidem aurium sonitus, visusque fugacium incommodorum, periodicarum gustus & olfactus sæpe in iisdem, & hystericeis jacturarum, quin imò balbutientium, quos ideo HIPPOCRATES atrabilarios vocat, & alui fluxu maxime corripit ait. v) Sed ad ipsa deliria. Hæc sane nonnisi metastases neruosa, (vti in suo genere paralyfes, & spasmi atque dolores, cum vicissim has affectiones excipiant, iterumque in easdem trans-eant) speciatim vero ad illam virium animalium partem, quæ animæ operationibus dicata est: vt omnino idem materiæ mobilissimæ genus hæc genera morborum producere, vnumque in alterum transmutare videatur, saltem pro organorum diuersitate diuersa, (quod theorema ad omnes omnino actiones siue sanas, siue læsas extendere possemus, miris phænomenis idcirca persuasi, nisi alia haberemus propiora;) hæc, inquam, vtut paradoxum videatur, & a vulgaribus hypotheseis alienum, inde a stuporibus & varia mentis hebetudine verissime ex hoc capite consensualia, exceptis raris metastasibus ad cerebrum, aliis etiam morbis communibus

v) Huc pertinet etiam illud Prænot. §. quin etiam per somnum an ex oculis quid subappareat, spectare oportet? Vbi namque non commissis palpebris ex albo quid subapparet, id si neque alui profluuium, neque medicamentum purgans expressit, neque ita dormire consueuerit æger, prauum est indicium & lethale admodum; & aph. VIII. 3. a vomitu singultus & oculi rubri malum: & præsertim insignes istæ mutationes in facie a nimio alui profluuiio Præn. 2. & 3. scilicet nasus acutus, oculi concaui, collapsa tempora, aures frigida & contractæ, imisque suis fibris inuersæ, cutis circa frontem dura, intenta, & resiccata, & totius faciei color ex viridi pallescens, aut etiam niger, aut liuidus, aut plumbeus. Hæc est ipsa sic dicta facies Hippocratica, alias morientium! Ita nec, tritissimo prouerbio, plenus venter studet libenter. Sic itidem obseruantur in parathematibus hystericeis vultus deformitas, & horribiles aspectu oris, labiorum & oculi distorsiones. LOMMIVS L. II. Obseruat. meminit incipientis cataractæ ex stomacho proficiscentis, asserens, talem suffusionem intermittere & remittere, si curata coctione prospectum stomacho fuerit, inualescere & reuerti, si is cruditate labefactaretur. Vid. FR. HOFFM. Med. Syst. T. III. p. 101. Vti vicissim alibi legitur aph. VI. 50. Quibus perfcissum fuerit cerebrum, his necesse est febrem & bilis vomitum superuenire. Stupenda sane phænomena!

nibus ex hoc fonte oriundis, adeoque vel hoc nomine etiam hisce causis debitis. Id vero docent tot luculenta testimonia ex præcordiis maxime, vomitibus, alui egestionibus, vrina splenica ista veteribus dicta &c. quæ omnia oculatissimus HIPPOCRATES tam sedulo notauit. *m*) Diuiduntur generatim in acuta & chronica. Hæc sunt vel melancholica, vel maniaca. Illa vel phrenitica ipsa, vel taciturna ista, HIPPOCRATI atrabilaria dicta, a similitudine chronice melancholicorum.

§. 49.

Mania evidentissime ex primis viis consensualis. Inter signa prodroma huc facientia potissima sunt vrinæ vel aquosæ, quales etiam epilepticis instante paroxysmo communes, fæces virides, aut valde fœtidæ, spumosæ, tenesmodes: *x*) pauca sanguinis vndeunque vestigia, reliqua spastica: dein sub decursu maniae præfertim ad ferinam iam progressæ fæces & vrinas quascunque emittunt, famis sunt patientissimi, cibum (vt in malignis, quarum symptomata inprimis cum maniacorum multum conspirant,) potumque præfertim cum deglutione quadam impetuosa, spastica, tussi, sternutationibus, reditu per nares intercepta, capiunt, nullo vomitorio vel purgante mouendi. Soluitur & leuatur per febres intermittentes, hæmorrhagias liberales, dysenteria, hæmorrhoidibus, per deiectiones singulares ramentosas, & solidorum singularium coagulorum, aliasque excretiones metastaticas, non immediate ex hisce locis contingentes, quas adeo hic, vti alias, omittimus, verissime tamen, quod de metastasibus in genere diximus, inde tralatitias: per icterum denique vniuersalem, quum vicissim particulares huius notæ in digitis, volis & plantis, & pessime omnium in oculorum canthis, inprimis cum fugillationibus cruentis albugineæ, vti in malignis, maxime sinistrum augurium exhibeant. Quod ad melancholiam attinet, ipsum nomen

m) Neque post iustum euacuans, inprimis vomitorium vel rhabarbarina tam manifesto leuarentur, vel cessarent, vel plane interciperentur deliria, si causa vsque adeo in fluido nerueo hæreret, vel inflammatio cerebri esset, vel extrauasio serosa.

x) Præd. I. 10. Vomitus virulenti & æruginosi cum capitis dolore, surditate & insomnia promptam insaniam significant.

men originem ex primis viis iam declarat. Initium, finis, & metastases melancholicæ, præsertim subinde in maniam eadem quoque sunt, quæ ipsius maniae supra recensita. y)

§. 50.

Rabies contagiosa, alias simpliciter a mirando illo symptomate, morbo iam furioso accedente, hydrophobia dicta, duo stadia habet, alterum melancholicum, alterum secundum phreniticum, adeoque vel hoc nomine iam patet, quid de ea sentiendum sit: atque vti morbus plane peculiaris, dirissimus, ita etiam singularia circa hæc viscera phænomena exhibet, & velut reliqui contagiosi morbi mox ab initio nescio quo modo specificè hepar afficere, bilemque vitiare videtur, vti vicissim salivæ rabiosi maxime contagiosa est, eamque deglutientes ita angebat, vt mox morituros se crederent. COEL. AVRELIANVS iam monuit, in hydrophobis stomachum pati. Decurrit generatim instar febrium malignarum cum harum & phreniticarum similibus symptomatibus. Mox sub initio adfunt anxietates præcordiales, paulatim grauior, ingentesque tandem, nausæ, & vomitus interdum corruptissimæ bilis. Secundo stadio vel ad contactum liquidorum ad labia, inter borborygmos in abdomine, dolores epigastrii, ad horrendas illas & miras conuulsionum & strangulatoriæ deglutitionis formas perueniunt: & quibus aqua saltem offerebatur, præter eadem symptomata ventriculus mirum in modum intumescebat. z)

§. 51.

- y) Neque aliud indigitat tota huius generis affectuum curatio. Remedia potiora sunt, vomitoria, iteratis vicibus repetita, rhabarbarinaque per plures dies exhibita, aliaque putredini primarum viarum specificè aduersantia, bilemque corrigentia, aloëtica, castoreata, moschata &c. & quæ febri forte præsentī debentur nitrosa, V. S. ex pede, vt sanguis circa viscera imi ventris semper restagnans expediatur: cæterum sub remissionibus antihypochondriaca omnia, & quæ morbis viscerum imi ventris obstructoriis debentur. Atque in ipsa mania ferina, vbi vomitorium vel tantillum efficaciam habuerit, aut alium saltem expurgauerit, mitius plerumque habent, & quidam dormire incipiunt. Ordinarias quoque suas exacerbationes habent hi affectus circa anni tempora atrabilaria, vt reliqui atrabilarii.
- z) Moriuntur itidem vti in febribus malignis & phrenitide: alii soporosi alterutro latere mixta ex spasmō & paralyfi affectione prehenso, inter pro-

§. 51.

Progredimur ad reliquos affectus nervosos cuiuscunque nominis, spasmos omnis generis & affectus spasmodicos, graues & leues, fugacesque saltem, epilepsias, apoplexias, tetanos, emprosthotonos, opisthotonos, paralyfes, atonias, sopores, ipsos dolores, capitis, arthriticos, rheumaticos &c. Omnes hi morbi vltimum ex visceribus chylopoeseos *a)* & partibus generationis consensuales, atque virium animalium singulares & specificæ affectiones. Miro modo inter se conspirant, sibi inuicem succedunt, vnusque in alterum stupendis sæpe metastasium exemplis transmutatur. Vtque omnes affectus nervosi tendunt in excretiones materiales, ita vicissim hæ conspirant tandem, tanquam vltimam naturæ metam in abscessum suppuratorium qualemcunque, bene quidem, si laudabile pus sistat, atque ad exteriora deponatur, neque alicubi viscerum. *b)* Primo loco sint sopores. Omnes soporosi aliquid subdeliri habent, saltem stupidi, & diuersis viscerum chylopoieticorum vitiis diu ante conflictantur, vti nec sub decursu horum affectuum varia eorundem symptomata defunt, vt HIPPOCRATES Præd. II. 165. generatim dixerit: qui partes eas, quæ subsunt oculis, vehementer sublatas habent (i. e. palpebras inferiores tumidas, quales soporosi) magnos habere lienes comperies. Inde tot chronicorum & acutorum morborum ex iisdem natalitiis symptomatici & metastatici, v. gr. in febribus malignis aliisque acutis malignitatis suspicionem habentibus; in dysenteria intempestiue adstricta: a vermibus intestinorum innumera exempla soporum, a variis aliis metastasibus materialibus re-

profusos sudores, dolorem hypochondriorum ex contactu vel compressione facie saltem testantes, nec tamen expergiscentes: alii inter singultus perpetuos itidem soporosi. Ipsaque cadauera non alias quam in malignis & phrenitide horum viscerum nefandas corruptiones declarant.

- a)* Inde febres malignæ, malumque hypochondriacum tot spasmodicis aliisque huius generis symptomatibus stipatæ.
- b)* Hinc plerumque harum affectionum ad deliria vsque finis tandem phthisis qualiscunque: inde omnes abscessus, tot spastica, ipsasque phthises hypochondriacis & arthriticis persimilia symptomata, antecedunt & vicissim interpolantur, donec natura iterum ad suppurationem redeat.

repulsis, aliisque morbis, inprimis hæmorrhoidalium omni ambitu. Ulcera viscerum, hepatis præsertim & vteri ut plurimum vitam terminant cum sopore inter inflationes abdominis tympaniticas: ipsis chronice deliris, maniacis, epilepticis, cessante citra causam morbo, sopor mortem attulit. Ipse ascites & tympanites sæpe soporoso modo interimunt, aliique morbi hisce originibus tribuendi. Vicissim solvuntur, vel leuantur hæmorrhoidibus præsertim liberalibus, febribus intermittentibus &c. hæmorrhagiis vterinis, fluore albo, scabie, carbunculis, amplis præsertim & multis, arthritide fixa, rheumatismis recidiuis, & quæ sunt huius generis alia. Sæpe icterus sopores lethales, ipsumque lethargum comites habuit, vicissim idem chronicos sopores soluit. c)

§. 52.

Apoplexia (quidquid alii obloquantur de extrauasionibus istis sanguineis, in cerebro nonnunquam inuentis, sed non perpetuo, nonnullis tamen malignis etiam frequentibus, quarum symptomata inprimis cum apoplexia quibusdam multum conueniunt) inprimis serosa illa, Aretæo atrabilaria dicta, verissime ex visceribus chylopoieticis consensualis. Signa prodroma sunt varia hypochondriaca, flatuosa, aliaque horum viscerum symptomata

c) Lethargici saliuam labiis effluentem habent, nonnunquam per somnum, excrementaque alui foetidissima, ut in malignis: ad mortem abdomen inflatur, & cadauerum similia fere vitia ac malignis febribus extinctorum: nec non in aliis harum affectionum speciebus. Præclara testimonia huc pertinentia v. Coac. 139. & L. de Morb. II. LXIII. aliaque passim. Parua sanguinis vndecunque vestigia (qualia & maniacis, phreniticis, aliisque febribus malignis, funesto plerumque præfagio) præsertim ex alterutra nare his absolute lethalia sunt, quum vicissim diutius paulo trahantur, quibus ante quartum diem ptyalismus largior obtigerit. Atque singularis iste neruorum ventriculi & intestinorum torpor in his affectibus, & paralytis quasi, ut in malignis quibusdam, maniacis aliisque grauissimis, chronicis, ob quam nonnunquam vel vomitoriis & acerrimis clysteribus, vel plane non mouentur, præsertim serius exhibitis, vel aluus saltem subducitur, ut in caro per somnum vomant non expergefacti, & ex hypochondriis compressis dolorem facie saltem testentur, respiratione inde quasi strangulatoria per breue tempus subsequente, satis declarat, quam grauitè affecta sint hæc viscera. Tota curatio idem testatur: & generatim sine vomitoriis, uti alias, hic nihil fit.

mata, anxietates præcordiorum, animi mutationes, vertigines, visus & auditus perturbationes, subitanei pallores & rubores, aliaque spastica: morbus inter prandium cœnamque vel post hanc in lecto impetum ut plurimum facit, uti etiam plerumque de nimia repletionem antea conqueruntur. Voraciores itidem ante insultum plerumque, neque in genere absque variis & diuturnis prægressis diætæ vitiis, imprimis abusu vini, inuadit. Plerumque sub ipsa inuasionem abdomen simul spastice inflatur, vomitorium vim putridæ bilis, æruginosæ &c. & clystma excrementorum foetidissimorum prolicit: pessimumque hic itidem signum, vomitorio ne aluum quidem stimulante. Pertinet ad HIPPOCRATIS morbos atrabilarios.

§. 53.

Paralysis, consequens apoplexiæ, quæ vicissim effectus speciei acuti vitii circa viscera chylicationis, sæpe etiam oriunda ex colica vehemente, omnique intestinorum graui & spastico dolore, quorsum paresis ex colica pictonum, usu vini lithargyrio infecto, & paralysis metallariorum ex asthmate, tussi, colicisque doloribus incipiens, pertinet: ex vermibus: dysenteria: partu difficili: febribus acutis exanthematicis, malignis: omnis hæc manifestum habet commercium cum primis viis, exasperatur temporibus anni atrabilariis, imprimis pluuioso & australi cœlo, quo sub casu etiam varia earundem symptomata luculentius sese effe-
runt, imprimisque alui excrementa deteriora & sæpe foetidissima: solvitur itidem hæmorrhagiis liberalibus, diarrhæa biliosa &c. *

§. 54.

Epilepsia, morbus etiam sputatorius, ab epilepticis sputato-
ribus

* Speciatim in paralyti ex apoplexia superstite variis viscerum primæ coctionis symptomatibus conflictantur, interdum vel sub respiratione & loquela sensum doloris in epigastrio manifestum percipiunt, quo tempore etiam membra affecta difficiliter mouentur, magis balbutiunt, & alia capitis consensualia symptomata patiuntur, quæ interdum spontaneus vomitus vel diarrhæa mirifice leuat, nisi aliæ excretiones, præsertim pytalismi lentissimæ saluæ, prurigines sedis & genitalium, intercesserint. Ab ipecacoanna plerumque viridia vomunt, & aloëticis foetidissimas fæces emittunt. Eadem fere valent de hemiplegia, paraplegia.

ribus instar hypochondriacorum, ab HIPPOCRATE inter atrabilia-
rios morbos relata, quorum periodos sequitur, nonnunquam in
sexu sequiori etiam menstrua utcunque, vario modo semper se
habentia, interdum plane obstructa: vicissim erratico modo non-
nunquam ob varia diætæ vitia, animi præsertim affectus, inpri-
mis iram, exacerbanda, vti generatim hi homines variis eorum
vicissitudinibus obnoxii, mox effuse hilares, mox derepente tri-
stes prorsus instar iecinororum, facillime iracundi, subinde
ingeniosi, vtplurimum tamen hebetiores, stupidi. Inter alia
viscerum abdominalium vitia & symptomata spasmodica inprimis
nuntii sunt instantis paroxysmi vrina ista tenuis, splenica, strictu-
ra præcordiorum, anxietates ex iisdem, dolores intestinorum,
tenesmi, animi mutationes, solitudinis amor, tristitia &c. sub ipso
insultu nonnunquam ingens circa præcordia constrictio & anxie-
tas, vehementissimus capitis dolor. Aluus in genere aut valde
ficca, aut vicissim lubrica quidem, sed valde fœtida, pruriens,
ardens, ramentosa, mucosa, vti fere in affectibus spasmodicis
cum vario tenesmo deiecit, & post excretionem debilitas vel
palpitatio cordis, aliàs sub imminente paroxysmo etiam præsens.

§. 55.

Atque in genere affectus spasmodici, convulsiones, emprostho-
toni, opisthotoni, tetani, choreæ sic dictæ S. Viti &c. mira-
bilium sæpe formarum & pro dæmonum præstigiis nonnunquam
fallentes, manifesto cum visceribus imi ventris conspirant, cum
variis deliriis coniuncti. Menstrua utcunque simul turbata aut
plane absentia: non raro ex vermibus, præsertim tæniis & va-
riis cum his coniunctis officinæ chyli vitiis orti, vicissim ex aliis
metastasis materialibus, præsertim cutaneis repulsis: soluun-
tur & leuantur menstruis restitutis, hæmorrhagiis narium, diarr-
hœis biliosis: aluusque sub illis, seu obstructa sit, nonnunquam
adeo pertinaciter, vt vix solui possit, seu liquidior, excrementa
semper præternaturalem putredinem, admixtas pelliculas, ramen-
ta, mucos, interdum vestigia cruoris, quin corpora quædam
solida, quasi adiposa vel carnosâ, interdum vt in dysentericis:
vrinæ etiam seu aquosæ, seu febriles, cum vel sine sedimentis
pelliculas & filamenta innatantia exhibent.

§. 56.

Transimus ad morbos pectoris: primo tusses. Sed & hæ, etsi non negemus pectori idiopathicas, catarrhales, ex epidemicis causis, aliisque pulmonum & laryngis priuatis vitiis, ut plurimum tamen ex visceribus abdominalibus originem trahunt, præsertim ficcæ, spasmodicæ, conuulsivæ; quamvis & humidis semper sese aliquid tum symptomatum, tum accessionum ex primis viis corruptæ viscidæ materiæ, ad has partes translatae, easque laceffentis, associet. Habemus tusses stomachales strictè ita dictas, sæpe ferocissimas: omnesque in genere ex singulari & ineluctabili stimulo laryngis vel pharyngis ad tussendum irritante incipientes, (quales fere sunt plurimæ,) cum strictura præcordiorum simul coniuncta, alias etiam accedentibus ructibus, flatibus, tenesmis, cardialgia, verissime hos natales habent. *d)*

§. 57.

Eadem fere valent de asthmatibus, omnibusque speciebus respirationis difficilis sine febre. Præter illas ex causis externis, & thoraci pulmonibusque idiopathicas, reliquæ fere omnes, & qualescunque spasmodicæ, cum sensu strangulationis, laryngeæ, constrictione præcordiorum, anxietate coniunctæ, conuulsivæ mirabilium sæpe formarum, ex visceribus imi ventris consensuales. Pertinent huc asthmata hypochondriacorum, hysteriarum, phthysicorum, inter varias inflationes hypochondriorum, cardialgias & similia, arthriticorum, febrium malignarum, spasmodico flatulenta, aliaque ex prægressis coniunctisque aliis affectibus viscerum imi ventris tum acutis, tum chronicis, obstructionibus, vitiis vteri, ovariorum, longo illo firmate affectuum hæmorrhoidalium. Inprimis valde suspecta, quibus post alium tenesmode modo leuatam paroxysmi breues cum insigni inde debilitate & palpitatione cordis, ut in malignis quibusdam, succedunt.

§. 58.

d) Inde etiam tusses istæ phthysicæ, hydropicæ adeo mali ominis, aliæque in morbis viscerum, imi ventris obstructoriis, febrium malignarum symptomaticæ, exanthematicarum, morbillorum præsertim, de qua diximus superius, atque phrenitidis illa singularis species spasmodica.

§. 58.

Phthises vltimæ plurimorum affectuum nervosorum, seu spasmoticorum, seu paralyticorum, seu denique deliriorum, vindictiæ, tandem in abscessum suppuratorium alicubi viscerum, pleurumque pulmonum, vel interstitiorum cellulosorum corporis in membranis caua pectoris & abdominis inuestientibus, inter tot prodromos spasticos, & initia hypochondriacorum affectuum per similia, abeuntium: & febres phthificæ, seu lentæ tabificæ, omni phthisi sub secundo stadio & suppuratorio iam sese sociantes, & reliquæ lentæ, hecticæ & cachecticæ, vtplurimum obstructionibus saltem viscerum imi ventris debitæ, vel abscessibus crudis adhuc, scirrhis &c. nondum cum vera suppuratione coniunctis, tandem etiam in phthisin terminandæ: omnes hæ affectiones vltimas suas origines ex specificis horum viscerum læsionibus, lento sæpe modo & fere insensibili contractis, ducunt. Atque summo pere sane mirandum, in tanta primo intuitu a se inuicem distantia adeo propinquum esse commercium primarum viarum cum illa virium animalium singulari parte, qua puris generatio fit; abscessusque non solum internos, sed etiam externos tam mirifice cum illis conspirare, vt nonnisi metastases esse videantur, veluti supra de exanthematibus diximus, ex specificè vitiatis liquoribus intestinalibus, ad sanguinem dein delatis, & stupenda naturæ vi, qua ex vnico chylo in statu naturali non solum sanguinem, sed etiam vrinam, sudorem, omnesque reliquos humores coquere potest, hoc casu in pus versis, vti alias in materiam tussis, coryzæ, gonorrhœæ &c. & quamcunque aliam pro specifica indole specificum morbum parientem. Istudque commercium probant tot Hippocratica e) præfagia ex præcordiis maxime, tot alia signifi-

- e) Ita Coac. 303. Alui durities cum dolore in febribus horroris sensu insignibus, ac cibi fastidio laborantibus, nisi paululum humectata alvo purgationem faciat, ad suppurationem tendet; vt adeoque alui profluvio, quod alibi passim monet, suppuratio plane intercipi possit & solvatur. It. Coac. 126. in bile redundantibus magna spiratio cum febre acuta & præcordiorum contensione abscessum iuxta aures promouet: & eiusdem fere argumenti Coac. 290. & Præd. I. 164. atque aliud Præd. I. 169. præcordiorum contentio cum sopore, corporis incontinenti iactatione & capitis

ficantibus, ex quorum diuersa conditione ingeniosissimus obseruator vsque adeo collegit, num abscessus inferiora vel superiora loca petiturus sit. Prænot. 113. Sed redeamus ad phthisin. Sæpius contrahitur crapulis potissimum iuuenilibus, & nimio rerum venerearum abusu: affectus animi, mæror, tristitia, ira &c. lento sæpe gradu inter varias imbecillitates viscerum chylicationis inde contractus ad eandem deducunt. Pulcherrime etiam HIPPOCRATES Coac. 442. originem huius morbi declarat: præcordia subblata subsistente aluo malum denuntiant, præcipue vero in his, qui ex longo interuallo contabescunt, & quibus alui diffluunt. Atque in genere, quibus olim phthisis imminet, alui diutius liquidæ, subcruda admixta habentes, per interualla spasmodicæ, mediocriter fætidæ, & odore excrementorum infantilium inter alia signa præsertim, laruas dolorum pectoris &c. inde verissime alibi Coac. 469. intestinorum læuitates cum spirandi difficultate & pectoris morsu ad tabem tendunt. Ita de locis in homine: quibus lien intumescit, iisdem & corpus contabescit. f) Idem testantur tot hæmorrhoidales scenæ & molimina in omnibus phthificis, vti vicissim ex his suppressis non raro

capitis dolore tubercula ad aures attollit; quod idem fere significatur Præd. I. 165. Coac. 183. 185. 209. 289. 290. 626. multaue alia huiusmodi oracula ibidem 189. 284. 287. 622. 280. 281. Præd. I. 166. Vnicam adhuc addemus elegantissimam prædictionem arthritidis olim affuturæ Coac. 619. Quibus circa initia aluus turbatur, vrinæ autem paucæ sunt, temporis progressu aluus quidem resiccatur, vrina vero tenuis abundat, his abscessus ad articulos fiunt.

f) Ita FR. HOFFMANNVS in not. ad Poterium: frequentius fit phthisis a visceribus abdominis obstructis & induratis, nullo vitio principaliter existente in pulmonibus. Confirmant phthificorum sectiones, ubi sæpius viscera indurata ac pallida, bilis lixiuiosa, vel loco huius serum rubrum flauedine infectum, reperitur. vid. BARTHOL. Cent. I. hist. 75. anatomen phthifici, vbi plurimæ mesenterii glandulæ pisi magnitudine & ad magnitudinem fabarum conspiciebantur, item vesicula felle inanita erat. Secui Mindæ Westphalorum phthificum cadauer, in quo hepar induratum cum pallore & vesiculam felle loco bilis scoriis lixiuiosis refertam, lienem putrefactum & pulmones inflammatos cum empyemate inueni.

raro phthisis oritur : neque diarrhœa illa colliquatiua de nihilo est , sed eodem modo funesta phthisicis , ac aliis , inque periculosissimis quidem morbis , propius instante morte vomitus & alui profluvia colluiei deterrimæ , vel alia harum partium fatalia symptomata adsunt , vti multis exemplis superius demonstrauius. Metastaticæ phthises post febres varias acutas , malignas , variolas , morbillos , aliasque exanthematicas , quin & intermittentes præpostere suppressas , eosdem plane natales habent. De empyis , quos vocat HIPPOCRATES , i. e. phthisicis generatim ex abscessu alicubi thoracis , post febres pectoris inflammatorias , vel restituendis , vel morituris sigillatim elegantissima signa habet ex hoc genere , vti superius etiam monuimus , Prænot. 108. 109. Abdominales phthises huc non pertinent.

§. 59.

Sed manum de tabula ! In nimium excresceret dissertationculæ moles , quodsi omnia reliqua persequi vellemus. Sed & hæc ipsa fere sufficiunt. Percurramus ex ordine fere omnes febres , bonam fane partem Pathologiæ : inde transiuimus ad morbos sine febre , & chronicos , quorum potissimos a capite ad pectus vsque pertractauimus : inde delabimur ad morbos viscerum abdominalium , sed horum nulli ad nos pertinent , nisi qui circa viscera vropœa contingunt , adeoque fere dysuria , ischuria , stranguria , nephritis , calculus renum & vesicæ : reliqui fere sunt eorundem idiopathici , de quibus sermo hic non est. De morbis organorum generationis , eorumque nexu arctissimo cum primis viis superius aliqua iam diximus in prologo , satis , vt credo , vel in transitu probantia : restarent itaque morbi extremitatum & cutanei a causis internis orti , adeoque fere arthritidis diuersæ species & exanthemata chronica : dein etiam hydropes , morbi puerperarum , parturientium , infantum. Sed cum & sparsim hos data occasione attigerimus , partim etiam , quæ in tractatione nostra priori , generali , diximus , ad eosdem referri possint , vtpote quæ sola demonstrationis loco esse potuisset , omnino scopo nostro satisfecisse credimus. Facilis etiam est conclusio ex his allatis , multo pluribus

ribus, ad reliquos, paucus, & quilibet, vel in solo HIPPOCRATE, qui vnus instar omnium esse potest, satis testimoniorum inueniet, veritatis huius ulterius & per reliquos morbos confirmandæ. Nullis artificiis hic opus est, & longis inuestigationibus. Veritas ipsa se offert, atque ingenuo suo candore sese commendat. Nos hic subsistimus angustis quippe limitibus mediocris dissertationis circumscripti, & præfixum terminum iam longe transgressi.

DOCTISSIMO

DOMINO AVCTORI

DISSERTATIONIS HVIVS

S. P. D

PRAESES.

*M*ireris profecto, Poëtas Latinos, quos e proximis retro seculis coluit Antiquitas, & recentior adhuc tanquam classicos merito veneratur ætas, quibus in plena fuit potestate, carmina sua elegantis condire atque perfundere, undique profundissimum ingenii acumen sapientibus, istorum tamen ipsorum nucleos frequenter obtrudere nobis, adeo prudentia, & sale, non dicam, christiano, sed humano saltem carentes, & insipidos, ut non male iuuentuti consulant, qui lectionem eorum ad maturiores differendam esse annos suadent. Inflant scilicet liberrimis, & dulcissimis, at eo ipso periculosioribus tonis luxuriei & voluptatum tibiam, & hoc utrumque non animæ modo,

H

sed

sed & corporis lethale venenum poetico ita suo miscent melli, ut incautus facile virus cum hoc deglutiat. Sufficiat, duo saltem allegare Q. HORATII FLACCI loca, ita enim ille Carmin. Lib. I. Ode VII. ad Numatium Plancum, Consularem:

*Albus ut obscuro detergit nubila cœlo
Sæpe notus, neque parturit imbreis
Perpetuos: sic tu sapiens finire memento
Tristitiam, vitæque labores
Molli Plance mero.*

Et alibi, scilicet eorundem carminum Libro eodem, Ode XI. ad Leuconoën scribit:

*Tu ne quæsieris (scire nefas) quem mihi, quem tibi
Finem dii dederint Leuconoë: nec Babylonios
Tentaris numeros, ut melius, quicquid erit, pati:
Seu plures hyemes, seu tribuit Iuppiter ultimam:
Quæ nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum sapias, vina liques, & spatio brevi
Spem longam reseces, dum loquimur, fugerit inuida
Ætas: cape diem, quam minimum credula postero.*

Vtinam vero non simili modo nostra desiperent tempora, & hæc poetica, tantum non communis vulgi esset, & passim doctioris quoque populi vox! Manifesta enim contradictione animi, quam suis ictibus, dum pulsant imminetia vitæ pericula fores, apertis prodit, hæc Epicuri consilia sequuntur, qui alto adeo supercilio spernere mortem satagunt, simulantque, quasi vero
lon-

longius vitæ filum breuiore non carius esset Summi eiusdem Auctoris beneficium, nullo Christianis certe, soluendum pretio?

Hæc interim cum ita se habeant, hominesque obseruemus adeo temere suo ludere de corio, ignaros etiam variæ lusus fortunæ, nexusque diuersorum ineuitabilium causæ huius & leuitatis effectuum physicorum, operæ sane pretium est, ut ipsi Medici serio humano generi vellicent aures, & clarius exponant argumentis, & ab experientia, & a priori ductis, quantum, quousque ita delirant, sua in propria sæuiant viscera, & euitabile fatum hac sua vesana viuendi licentia suam in perniciem accersant, eaque seruitute, qua se gulæ, ventriculoque submittunt, homine indignissima, oppido ineuitabile idem sibi reddant fatum.

Id vero Tu, Nobilissime Domine Candidate! in dissertatione Tua præsentē solidissime præstitisti, hæc etenim obiectiones medicas huic hominum furori opponendas non per transennam tantum perlustrat, sed maxima cum seueritate colligit ponderosissimas, & summo iudicii acumine stringit, nexuque adeo scite ordinato proponit, ut & Medicis omni Te modo satisfacere quilibet intelligat Lector, & isti laxioris vitæ generis amici rigidissimos inueniant aculeos, quibus ipsorum conscientia non feriat modo, sed & acerbissime compungatur, nisi voluptatibus extincta prorsus. Peramo sane, laudoque maxime illum in rebus medicis demonstrandi modum, qui felicissimo connubio experientiæ ubique rationem,

Et huic observationes iungit, imo vero Tuas ego deductiones tanto maioris aestimo, cum primorum salutaris artis nostrae patrum scripta euolueris Et consulueris adeo sollicite, nec enim inficias ire possumus, utcunque forsitan haec laus istis Medicinae primis scripta conditoribus recentioribus displiceat, vel deroget Medicis, illos quidem in observando multo feliciores, attentiores, Et castiores fuisse.

Quare impense Tibi gratulor de hoc eruditionis Tuae medicae specimine non vulgari, gratulor Optimis Tuis Parentibus de Filio tantae spei, morumque decentissima probitate non minus, ac amplissimo scientiarum thesauro sese omnibus commendante ingenuis; qua cum emines utraque iuventutis academicæ rara prærogatiua, serenissima quoque spes affulget, breui, quod ex omni animo precor, insignibus Tuis meritis paria responsura esse præmia. Perge saltem fauere mihi, Et me amare, reciproca vero a me amoris Et amicitiae officia quælibet expecta! Scripsi e Museo meo, calendis Martii A. R. S. MDCCLXI.

